

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

A GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ
MAGYAR GRAFIKA
SZERKESZTI ÉS KIADJA
BIRÓ MIKLÓS

MEGJELENIK JUNIUS ÉS JULIUS HÓ KIVÉTELÉVEL
HAVONKÉNT. SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST IX, RÁDAY-UTCA 26 TELEFON JÓZSEF 29-33

ELŐFIZETÉSI DIJ EGY ÉVRE 280 KOR. EGYES SZÁM
ÁRA 30 KORONA. HIRDETÉSEK EGYSZERI KÖZLÉSE
CICERÓSORONKÉNT 12 K. ÉVES HIRDETÉSEKNÉL 10 K

DIVÉKY JÓZSEFRŐL

MIKOR a Magyar Grafika elhatározta, hogy Divéky Józsefet és munkásságát megismerteti a magyar közönséggel, régi adósság törlesztésére vállalkozott. Hiszen Divéky egyike nagyon kevés igazán grafikusainknak, akit pedig itthon alig ismerünk. A grafika Magyarországon leginkább dilettánsok szabad vadászterülete. Akinek sokszor volt dolga magyar művészekkel, az tudja csak mekkora tájékozatlansággal, mekkora vakmerőséggel határos tudatlansággal vállalnak magyar művészek grafikai feladatokat, mennyire tiszteletlenek művészeink a mesterség nemes tradícióival, szigorú követelményeivel szemben. A magyar művész azt hiszi, hogy minden rajzot, mi több, impresszionisztikus finomkodással, felületesen odavetett vázlatot azon módon lehet reprodukálni, sőt az elmúlt években a magyar könyveket éppen ezeknek az impresszionisztikus hatásoknak a vadászata jellemezte, holott ez az irányzat a könyv igazi lényének, belső törvényeinek teljes félreismerését jelenti. Ezen a téren csak az utolsó két évben javult valamit a helyzet.

Divéky József ezzel szemben igazi, vérbeli grafikus, aki szigorú következetességgel, az iskola merev kereteit lerázva nevelte magát ezekre a feladatokra. Már régen a legjobbak között emlegetik a külföldön, s mi, akik minden odakint érvényesülő kalmárleket innepelni szoktunk, észre sem vettük, mert az elmúlt évek magyar könyvstílusa csak arra volt jó, hogy az igazi értékek felismerését, megértését teljesen kinevelje belőlünk.

Divéky József régi magyar nemesi családból született 1887 szeptember 29-én a pestmegyei Farnoson. Hat éves korában szüleiivel együtt Bécsbe került, s ettől kezdve csak egészen rövid, ritka látogatásokra került haza. Elemi és középiskoláit Bécsben végezte el, majd 17 éves korában egy magánrajziskolába, innen pedig két év múlva a bécsi Akadémiára került. Az akadémia szellemét sem bírta azonban 2 évnél tovább, veleszületett vágyódása a műhely után a Kunstgewerbeschule felé vezetett, ahol két évig Prof. Berthold Löffler tanítványa volt, kinek befolyása fiatalkori munkáin sokáig meglátzott. Ekkor a fiatal Wiener Werkstätte munkatársa lett, majd a praxisba lépett egy bécsi nyomdába, s ettől az időtől fogva nyomdának, sőt betűöntődéknek dolgozott.

Már ebben az időben igyekezett művészete számára a lehető legkomolyabban a legszilárdabb mesterségbeli

alapot megszerezni. Megismerkedett a tipografia és grafika minden technikájával, mindent kipróbált, mindennek csinját-binját igyekezett annyira megtanulni, hogy feltétlen ura legyen a hatás, a kifejezés minden eszközének, az anyag és a szerszám minden követelményét megismerje.

1911–12-ben Zürichbe kerül, ahol a J. E. Wolfensberger cégnél vállalt állást. Itt tanulta meg teljesen a kőrajz technikáját, 1912–14-ben pedig Brüsszelben élt, ahol először kezdett a rézkarccal kísérletezni és már első lapjaival e műfaj legkiválóbb művelői sorába emelkedett. Jószerencséje összehozta egy kiváló belga műbaráttal, aki igyekezett egymásután készülő lapjai elhelyezésében támogatni, s az a szerencse is érte, hogy rézkarcait ugyanaz a nyomdász nyomtatta, aki már a nagy Félien Rops-nak is dolgozott és így e műfaj egyik legnagyobb művelőjének technikájával, a lehető legjobb tradícióval ismerkedett meg. Ebben az időben kezd híre kibontakozni. Brüsszelből már a legjobb német kiadóknak dolgozik. Régebbi, Bécsben megjelent könyvei után (amelyek közül E. T. A. Hoffmann: Klein Zaches c. művéhez készített illusztrációi kompozícióban és a fekete-fehér technika szuverén birtokában igazi Divéky-rajzok, de külsőségekben erősen éreztetik bécsi iskolája hatásait) egymás után jelennek meg könyvei, amelyeket Morawe és Scheffelt berlini, Schaffstein kölni és Jul. Hoffmann stuttgarti kiadóknak készített. Egyik legjelentősebb műve ebből az időből a Morawe és Scheffelt számára készített Heine-féle Faust-ballett, amelynek kötését, előzékét, egész könyvdiszét és illusztrációt ő tervezte. Ez a könyv is még erősen érezteti a bécsi iskola hatását, de már itt megmutatkozik Divéky egyik erős vonása, a kifejezésre való törekvés is. Sajnos, a könyv nyomása nem teljesen kifogástalan, a kellemes, nagyszerűen elgondolt színakkordok elromlottak a nyomdász kezén, mert a merített papíron a tónusnak szánt színek túlságosan erősek és mélyek, erősebbek és mélyebbek az összefoglaló fekete konturnál. Ugy látszik, a nyomdással való személyes érintkezés ennél a könyvnel nagyon hiányzott. Ebből az időből való Divéky másik nagy feltűnést kellett munkája, az ugyancsak a Morawe és Scheffelt számára készített Münchhausen-kiadás, amelynek illusztrációiban Divéky egy másik, később szinte döntő jellemvonása kezd kibontakozni. A játékos rajzolás a bécsi modorosság helyett itt már tudatosan keresi a tradíciót, az individualisztikus szellemesség helyett a stílust. Ha talán vannak is kisebb hibái ennek a könyvnek, mintaszerűnek nevezhető egy bizonyos tekintetben, s az azóta

Mindazon tényezők sorában, melyek nemzetünk és hazánk boldogulását megalapozhatják, első hely illeti a munkát. Aki munkás életet élt, betöltötte hivatását s a jó példa és a becsületes, szorgalmas munka elismerést érdemel.

A vasútintézet igazgatósága mindenkor biztosítani kívánja az alkotó munka tiszteletét, a munka

érdemeit pedig mindenekfölött megbecsüli, ennél fogva a Budapesti Egyesített Városi Vasutak igazgatósága Önnek, ki immár több mint negyedszázadot töltött a vasút szolgálatában, elismerését és megalégedését tudtul adni rendelte.

Budapest, 1922. évi hó n.

igazgató

ministeri tanácsos
ministeri biztos
elnök

nagyot fejlődött könyvkiadásban ma is még komoly, állandó értéket jelent. Nagyszerűen van ebben a könyvben a szép, széles, erőteljes Schwabacher-típus összehangolva a címlap, az iniciálék és illusztrációk formanyelvével, s kitünően van megválasztva a papíros, amely-

nek tompa szürkés, pelyhes színe, régies nemes struktúrája akkor még szokatlan egységbe foglalja össze az egész könyvet.

Ebben az időben üvegfestményeket is tervez Divéky, s többek között egy kis belga művészársaság számára marionett-színházat csinál, de úgy, hogy maga tervezi a színpadot, a díszleteket, maga faragja a figurák fejeit és tagjait, maga tervezi a ruhákat s maga eszeli ki a figurák komplikált mozgó mechanizmusát.

A Belgiumban nagyon fejlett ex libris-gyűjtésben ekkor kezd neve felmerülni, s szép, eredeti, gondolatban és megoldásban egyformán elsőrangú ex librisei hamar elterjesztik nevét mindenfelé. Az 1914-es leipzig-i grafikai kiállításon már feltűnést keltő kollekciónal szerepel és aranyéremmel tüntetik ki. Itthon még ekkor senki sem ismeri, csak a Szent György-Céh egy ex libris-kiállításán merül fel neve. E kiállítás katalógusának címlapja tőle való. Nekem ekkor volt alkalmam vele megismerkedni. 1914 június közepén felkerestem Brüsszelben, hogy módját keressem az együttműködésnek. Meglepetve tapasztaltam, hogy a művész, aki kisgyermek-kora óta külföldön él, s alig járt itthon, bár akadozva és idegenszerű kiejtéssel, de azért magyar szellemben és magyarosan beszél magyarul. Amikor ennek a rejtélynek a nyitját kérdeztem, hátranyúlt könyvespolcára, elővette Arany János egy kötetét s azt mondta: „Ezt szoktam olvasgatni“.

Már ekkor megjelentek nagy rézkarc-ciklusai is, a 6 lapból álló „Haláltánc“, a „Táncok“ című sorozat

néhány lapja, s több egyes lap is, valamint nagy, monumentális linoleummetszetei is. A Kner-nyomda számára ekkor két bál meghívó-tervet készített, amelyek a közbejött események miatt még nem láthatnak napvilágot, Nagyon érdekelték az itthoni viszonyok és nagy örömmel vállalkozott arra, hogy a magyar közönségnek dolgozzék. De már ekkor erősen elítélte az itthon lábra kapott felületes grafikai stílust, s érdekes volt az akkori kezdetleges viszonyok között ítéletet hallani itthoni grafikusainkról.

Aztán jött a háború, Divéky hazajött, a frontra került, megsebesült, majd a sajtóhadiszállásra osztották be, ahol folytatta a lövészárokban megkezdett tanulmányait. Háborus rajzai nem a szokásos teatrális kompozíciók közül valók, tárgyuk mindig a baka, a közember, a szenvedő katona, aki egy hatalmas organizációba szorítva vivja a maga küzdelmeit sárral, íéeggel, piszokkal, feneketlen utakkal, lóval, „ellenséggel“. Ebből az időből több illusztrációja van s néhány nagyalakú litográfiája, amelyekben sok apró elmélyedő tanulmányát foglalja össze.

Amikor újra lehetségessé vált számára a munka, kezdte meg tulajdonképpen itthoni munkáját, előbb a Kner-cég számára. Első könyve volt Balázs Béla hadi-naplója, néhány kemény, tollrajzos illusztrációval, amelyekben már bizonyos szinte expresszionisztikus elemek mutatnak túl a tisztán ábrázoló, formális megoldáson. Ezeket a rajzokat több könyvcímlap követi, majd két anthológiát illusztrál, az egyikben magyar írók misztikus novelláit, a másikban külföldi írók kísértehistóriáit, az e nemű irodalom válogatott legszebb darabjait. Rendkívül érdekes ezeket az illusztrációkat összehasonlítani a szöveggel s megfigyelni azt a hatalmas intuitív erőt, amellyel a témát átéli és megjeleníteni törekszik. A képek tartalmi, pszichológiai ereje legalább is olyan nagy, mint az ábrázolásé. Ezekben a könyvekben tudatosan igyekeztünk a közepes áru tömegkönyv lehető legjobb technikáját megkeresni, olcsó áron is komoly, nem luxuskiadás jellegű, de a tömegszorosítás elveire felépített, szervesen megkomponált könyveket adni.

Ezen időben kezdett Divéky a békécsabai Tevan-féle könyvkiadóvállalat számára is dolgozni. Itt ismét más feladattal állott szemben, Kis példányszámban ké-

szülő, kézi technikára felépített könyveket kellett csinálnia, tehát egészen más feltételek között a feladatot megoldania. Sajátkezüleg metszett fametszetei, amelyeket a Tevan-cég számára régi magyar írók munkáihoz

készített, rendkívül értékesek és a maguk nemében utörök voltak.

Mellékleteinken bemutatunk kettőt rézkarcai közül, autotípiái reprodukcióban, négyet tollrajzban készült illusztrációi közül. Azonkívül fametszeti illusztrációi és ex librisai közül is közliünk néhányat a 34–37. és 42–45. oldalakon a szöveg között. Ezekon kívül a mellékletek között van néhány könyvcimlapja is, eredeti színekben és az eredeti papíron, s egy levélpapír- és borítékterve is.

Könyvcimlapjait a figurális ábrázolásról való teljes és tudatos lemondás jellemzi. Divéky nagyon jól tudja azt, hogy a kép, az illusztráció helye nem a címlapon van. És ha a modern könyv terjesztése meg is követeli a feltűnő külsőt, nem engedi magát a hálás, de művészietlen plakátszerűsége csábítani. Tudja, hogy a könyv borítékja ideiglenes védője csak a könyvnek, amelynek sötét színűnek és erősnek kell lennie. Ebből tehát logikusan következik számára, hogy a címlapon az első a betű, amelynek rajzolásában Divéky a legkiválóbbak egyike, s ha fantáziája és a kifejezésre való törekvése arra ösztönzi is, hogy a könyv belső hangulatát éreztesse a külső címlapon, ezt el tudja érni kevés, de nemes ornamentikával, amelynek stílusa és technikai kivitele teljesen és tökéletesen alkalmazkodik az itt egyedül lehetséges tipográfiai technikához. Könyvcimlapjai ennek a grafikai műfajnak legjobb példáihoz tartoznak.

Divéky ma Zürichben él. Nagy grafikai feladatok, önálló grafikai műlapok mellett foglalkozik alkalmazott grafikával, reklámmal, plakáttal, de régi vágyát követve, az arcképfestéssel is.

Összefoglalva Divéky legjellemzőbb tulajdonságait, meg kell állapítanunk róla, hogy alaptermészete egy bizonyos ösztönös és mély becsületesség, amely megtiltja neki, hogy félmegoldásokkal, felületes tetszetőségekkel kacérkodjék. A régi mesterember komoly kísérletező kedve él benne, aki minden technikának, minden mesterségnek egész lényegét, minden titkát meg akarja tanulni, hogy aztán, amikor annak minden eszközével rendelkezik, igyekezzen az egyszerűségnek minél magasabb fokára eljutni. Divéky mindent eredeti nagyságban rajzol meg, mert keze feltétlenül engedelmeskedik neki és nincs szüksége a fotografiai kicsinyítés linomkodó hamisításaira. És minden rajza sokkal jobban hat, sokkal szebb nyomtatásban, mint eredetiben. Aki ismeri hazai művészeinket, tudja, hogy a szép eredeti rajzok hatása rendszeresen elvész a reprodukcióban, mert a legtöbb művész nem ismeri a sokszorosítás feltételeit. De Divéky pontosan tudja, mit hogyan lehet lenyomatni, s őt ilyen meglepetések nem érhetik. Ugyanez a művészi becsü-

letesség készíteti őt arra, hogy kompozícióit mindig nagyon alaposan megoldja és sok elmélyedő tanulmánya, fejlett térérzéke, kitűnő stílusérzéke nem engedi nyugodni, míg a legérettebb, legjobb megoldást meg nem

találta. Nagy tisztelettel foglalkozik a régi nagy mesterekkel és elevenen él benne a grafika régi, nemes tradíciója.

Ezekon kívül azonban Divéky modern, érző és gondolkodó ember is, akitől a kor és az ember egyetlen problémája sem idegen. Ezért olyan rendkívül erős benne a kifejezés utáni törekvés, s ezért nem elégszik meg a tisztán rajzbeli, formális megoldással, hanem igyekszik feladatai minden gondolatbeli és érzébeli tartalmát is kimeríteni. Éppen ezért Divéky József a legfejlettebb képesebb egyéniségek egyike, aki küzdelmes, fáradságos pályáján, az igazi művészek verejtékes, göröngyös útján biztos léptekkel halad előre s akitől még sokat, nagyon sokat várhatunk.

KNER IMRE

VALAMI A CIMIRÁSOK EREDETÉRŐL

A nyomdászat feltalálásának első éveiben, amikor még a hollandi írott Donatus-írás után festették a betűket és farragták azokat fatáblákba, hogy nyomni lehessen, nem gondoltak és nem is gondolhattak olyan írásfajra, mely címek gyanánt szolgáljon, avagy a szöveg közt előforduló fontosabb kitételeknek kiemelő, azaz szembeálló írása legyen, hanem ha ilyen előfordult, egész egyszerűen a fraktur-gótikus keverékű Donatus-szövegírást

használták kisebb-nagyobb változatban, avagy színes iniciálék alkalmazásával tették feltűnővé a szöveg első kezdő sorát, vagy pedig a címetet színesen (vörös, arany stb.) nyomták, amint azt a 36- vagy 42-soros Gutenberg-biblia is bizonyítja.

Azonban Schöffernek 1457-ben nyomott zsoldárkönyvében már a Donatus-írás kiemelő részét még a szöveg közt is vörösen nyomva találjuk, épp úgy, mint a sorok

előtt használt, tisztán antikvametszésű óriási iniciálékat is, éppen úgy, mint az 1460-ban Mainzban megjelent Bálbis de Jama-féle Katholiconban.

A XV. század, dacára annak, hogy megtartotta a Donatus-írásfajt, bár már karcsubb alakban, teljesen a Donatus-írásfaj mintájára önti a fraktur-gótirányu kompakt könyvirást, vagy az antikva-gótikus irányu írást.

A XV. század közepe és vége határozottan megtartja a holland Donatus-írás irányát, de már igen sok változtatással veti papírra és önti ólombetűkké, amelyeket aztán, bár egyfaj, de többféle változatú, használ hol címekül, hol iniciálé gyanánt. Szóval: elkezdte nyomtatványában a stílszerűséget kultiválni, amelytől eddig csak azért nem tért el, mert gondolatmenete a betűk festésében és öntésében nem hajolt sem a kurzív, sem a tiszta latin (antikva) írásfaj, sem a mediaeval irány felé.

Ez az állítás azonban csak Olaszországot nem érinti, mert a tények bizonyítása mellett, Schweynheym és Pannarz, akik Olaszországba (Subiaco 1465) vitték be a nyomdászatot és innen 1467-ben Rómába mentek, használták először a tiszta mediaeval-irányu latin betűt.

De ez a latin (antikva) betű sem Schweynheym és Pannarz érdeméül tudandó be, mert hiszen már a ró-

mert a betű egyenes állású). A hollandok az antikva-írást már a XVI. században rendkívül nagy előszeretettel használták. Itt megjegyzendő, hogy antikva alatt nem szabad a ma is miáltunk ismert tiszta antikva-írást, hanem a tiszta mediaeval-írásfajt érteni. A hollandok első és legnagyobb ilyen mediaeval-antikvából szedett műve az 1569-ben Antwerpenben készült Plantin-féle Polyglott (többnyelvű) biblia. (Itt meg kell jegyezni, hogy Antwerpen akkor Hollandiához tartozott.)

Mindezideig nem találtunk írott kurzív-írásra. Ezt a kurzív-írást, mint előhírnökét a címírásoknak, szintén csak a most érintett és 1669-ben Antwerpenben megjelent Plantin-féle Polyglott-bibliában találjuk először.

Ennek az írott (kurzív) írásnak nem egyhamar akadtak utánczóit, nem ugyan azért, mert ennek célirányosságát be nem látták, hanem mert a régi konzervatív felfogástól, az egyszövegbetűs és vörös nyomással kiemelt, vagy ugyanazon típusu, de magasabbra emelt betűfajta írástól nem tudtak eltérni.

E helyett azonban eltértek a még mindig Donatus-írástól és ugyanennek mintájára a német Rockner egy írásfajt a Donatus-alakra, de határozott fraktur-típusra alkotott, amely I. Maximilian császár tetszését igen megnyerte és ez okból „Kanzlei“-Schrift (írás) neveztetett és nevezetik.

Erre Hyeronimus véső Neudörffer nürnbergi tanítónak elkészíti az első, tiszta fraktur-írást, amely egyelőre nem lett címírásul használva, hanem szövegírásul és amelynek születése után első szereplése Neudörffernek ebben a könyvében található fel: „Ein Gesprächbüchlein zweyer schuler. Wie einer den andern im zierlichen schreiben unterweyst. Durch Johan Newdörffl, Burger und Rechenmeister in Nürnberg, seynen schulern gemacht. Anno M. D. xl IX. (1549.)

Azonban még ennél is előbbre viszik a történetkutatók a fraktur-írás, már mint címírásnak létezését és pedig az 1525-ben megjelent Theuerdank-bibliában találva azt fel, mely bibliát Pflinzing Menyhért szent-sebaldi (Nürnberg) lelkész nyomtatott ki, míg Neudörffer kis könyve azt már szövegírásul 1549-ben használja.

Sőt mi több, a Pfister és Fust által nyomott bünbocsánati leveleken is találjuk már a Schwabachert és fraktur cím-, illetve kiemelő-írás gyanánt.

Ennek dacára áll az, hogy a mai értelemben veit fraktur-írásnak Nürnberg a hazája, mert a németeknek itt létezett és a XVI. század elejére vitt és Fischer Pál szépiró-mester vezetése alatt álló Szépiró-iskolája tökéletesítette annyira, mint az a mai időkben ismeretes.

Az első nürnbergi kezdődőkben a fraktur csak mint dísz- és címírás szolgál a Schwabacherrel együtt, amit mutat a Luther-féle biblia is. Csak a későbbi időkben fogadja el a német a fraktur és Schwabachert szöveg- és nemzeti írásnak, szedvén a németet állandóan fratur-, a latint antikva-írásfajjal.

Bár ez időben ha használták is a Schwabachert szövegírásul, tulnyomó részben mégis mint címírás szerepelt ez a fraktur-szövegben.

Az antikva-írás a XVIII. század elején kezdő használni a spáciuzozást, amelyet a szövegrész kiemeléseül is, de nagyon sokszor címírás gyanánt is látunk spáciuzozott sorokat.

malaknál is a latin (antikva) betűket használták, amelyeket a régi olaszok Lettera antiqua tonda-nak neveztek, amely írásfajt a mai Olaszország is antico-nak, Németországban Antiqua, Hollandiában Romeyn, Angolországban Roman, Franclaországban Romain vagy Droit (azért,

Éppen ilyenek elkerülésére öntötték a petitet, borgist és corпуст ciceroalapra, hogy ezeket a cicero, mint ahogy a cicerot ezek közé keverve szedhessék akadálytalanul.

I. Ferenc francia királynak sem tetszett az, hogy a latin írásfajt (antikva) használják, ez okból 1539-ben

nemzeti írásul az erős és sokcirádás fraktur-gót írásu Batardot jelölte ki, míg Garamon Miklós Lyonban 1556-ban megönti a tiszta francia izlésű Irott írást (cursiv), amely szintén hol címekül, hol szövegírásul használtatott.

HARASZTI JÓZSEF

BIBLIOFIL - TULZÁSOK

SZÜRKE pesti utcát járom s meg-megállok a könyvesboltok kirakatai előtt. Ugy lehet a könyves kirakatokból olvasni, mint ahogy a jó megfigyelő doktor a betege ábrázatáról már majdnem kész diagnózist olvas le. Meglátod benne ennek a különös városnak erényeit s bűneit, tudását és ismerethiányát, elmélyedését és felületességét, szegénységét és hívságos pompáját s minden különösebb analízis nélkül az egész tudatalatti világát és ha mindenkor jól figyelemmel kíséred, megírhatod akár az oknyomozó történetét is. A könyvesbolt nagyon érzékeny mutató, a seizmograf nem mutathatja érzékenyebben a földrengéseket, mint a könyves kirakat a város lelkének minden kis változását. Olykor csudálkozol, hogy egyszerre olyan sok a detektív-, kalandor-, kísérteties regény, Meyrink és Ewers a kirakatokban, mintha jobb irodalom nem volna. Aztán rájössz: ez a város bágyadt, kimerült, nagy emóciók annyira igénybe vették fáradt szervezetét, hogy izgatószerekre van szüksége. Azután meg mintha komoly elmélyedés lepne el mindent. Minden kirakatban klasszikusok, könyvraktárak mélyéről elővett elmélkedő írások, majdnem teljes példányszámban visszamaradt régi filozófiai kiadványok találnak új, nagy olvasóközönségre. Néha hetekig nem látsz tudományos könyvet, azután meg minden kirakat-polc természetstudományos, műszaki munkákkal s nyelvtanokkal van tele. Vége a restségnek, a város tanulni kezd. Olykor kutatnod kell egy-egy magyar könyv vagy folyóirat után, máskor meg azelőtt csak iskolában olvasott magyar remekírókkal van tele minden kirakat, magyar műrekek, melyek 15 krajcáros Magyar vagy Olcsó Könyvtári korukban nem értek meg 2–3000 példányszámot, 1000 koronás „amatőr”-kiadásokban fogynak.

Ennél a pontnál szeretnék megállni. A könyves kirakat ma is olyan, mint a pesti utca: hívságos pompa és nyomoruság egymás mellett. Remekbe készült amatőrkidadások „kézzel számozva, a szerző vagy illusztrátor kezevonásával”, mellettük silány kiállítású, rettenetes papírosu tömegkönyvek, melyeknél még szerencse, ha egy tetszetős borítéklap fedí a belső nyomoruságot. S ahogy az utcán nem látod a helyes középutat a tisztességes, nem pompázó polgári és munkás jólétet harmonikus nyugodt bensővel, ugy nem találod a tartalmas, értékes, jó formájú, de amellet türehető áru könyvet sem. S ahogy a polgári és munkásosztály folytonos fokozódó lerongyolódása mellett már szinte a türehetlenségig fokozódik az új gazdagok jómódjának fitogtatása, ugy növekednek a tömegkönyvek leromlása mellett a bibliofil-tulzások.

Egy prospektus került a kezünkbe. Dicséretes mó-

don magyar klasszikusokat hirdet (közte 1–2 Shakespearét), a „Pártütők” és „Bánk bán” jelent meg összesen 111, mond száztizzenegy példányban, igaz, hogy „kézzel számozva, névre szóló példányban”. Nagyszerűek ezek a könyvek, olvassuk: „1–4-ig számozva, egész dísznőbőr kötésben, négy bordával, varrott kapitálissal, vaknyomású külső és belső diszítéssel, kézi festésű előzékkal” bagatell 2500 koronás árban. Irodalomrajongók, diákok, tanárok, siessetek az előfizetéssel! Nagyon ajánljuk a 8-as számot is „fekete szattján, egész bőrkötésben, piros maroquin-berakással, ugyancsak négy bordával, stb.”, ez is csak 2500 korona. Ennél azonban tessék nagyon is sietni az előfizetéssel, mert ebből a szattjánbőrösből mindössze csak egy példány készül. Van egy

DIVÉKY JÓZSEF

EX LIBRIS

olcsó proletárkiadás is 400 koronáért, füzve, kapitális és bordák nélkül, ebből — horribile dictu — temérdek, 26 példány készül. De nehogy a kiadót meggyanusítsuk azzal, hogy utólag még készít néhány példányt, a prospektus siet hangsúlyozni, hogy az illusztráló művész a

levonatok elkészítése után a rézlemezeket megsemmisítette. Kérem szépen, ez már nem kultúra, nem könyvkultusz, hanem smokkság. Nem bánom, ha már mindenáron azok részére is akarnak könyvet készíteni, kiknek nagyon nyomja a zsebüket a írissen és könnyen szerzett bankó és akik a Bánk bánt csak olyan szattyánbőrös négy bordás kötésben tudják élvezni, melyből másnak nincsen, tessék ezek részére is készíteni néhány példányt maroquin-berakással, meg varrott kapitálissal, meg nem tudom micsodával, de tessék néhány ezer példányt készíttetni nem névre szóló példányban, nem számozva, kézi festésű előzék nélkül, de becsületes szedéssel, szép illusztrációkkal, jó papíron, polgári áron. A III-es példányszám nem kultúra. Ha így folytatjuk, visszatérünk az egy példányban, kézzel írott könyvekig,

vagy pedig az illusztráció értékének emelésére nemcsak a dúcokat fogja az élelmes kiadó megsemmisíteni, hanem harakirít végeztet majd a grafiKussal és nyomdással az utánkészítések megakadályozására. Lehet, kérem, szép könyvet olcsón is készíteni, tessék csak Kner könyveiről, vagy Bíró Miklós Jaschik-illusztrációs kis Petőfijéről példát venni, vagy az Amicus-kiadású első Ady verseskötetéből, hol az amatőr-példányok mellett szép számmal készült olcsó kiadás is. A kultúra szempontjából még mindig kívánatosabb a 2—3000 példányszámú 10—20 koronás könyv, mint a 10—20 példányszámú 2—3000 koronás. Reméljük, nemsokára megváltozik az utca képe, kevesebb lesz a pompa és a nyomorúság, meg lesz az arany középut a városban és annak hűséges tükörképén, a könyvesboltok kirakatában is. DR. GERGELY JENŐ

A KÖNYVKÖTŐIPAR MULTJÁBÓL

TIZEDIK KÖZLEMÉNY

ALATT Európa mohón szívta fel a francia könyvkötőművészet erőtel és invenciótól duzzadó szépségeit s mialatt Grolliernek és követőinek stílusa nemzetközi diadalutját járta, azalatt Páris tovább ontotta a könyvkultúra fejedelmi kincseit.

II. Henrik király utódja II. Ferenc mint bibliofil a „semis“ és a „genre Grollier“ hívének vallotta magát. Egy éves uralkodása alatt nem volt ideje arra, hogy önálló királystílust teremtsen s így kötéseinek ma a koronás „F II“ monogram az egyetlen ismertető jele. Az ő korában hódítanak egyre nagyobb teret a présaranyozású könyvfedelek, melyeknek rajza szalagionatos, vagy indaszerkezetű lombornamentikát tüntet fel, sűrűn vonalzott alapon, ami párisi, vagy lyoni eredetre vall.

IX. Károly s III. Henrik trónraléptével ismét nekilendül a könyvkötőipar s az új könyvtípusok két könyvkötőmester nevét teszik híressé: Claude de Piques-ét és Nicolas Ève-ét, akinek munkássága még IV. Henrik korára is kiterjed. Claude de Piques, IX. Károly tizenégyéves uralkodása alatt művészivé csiszolja a semistípust, Károlynak és anyjának, Medici Katalinnak nevébetűit használván fel díszítőformául, Ève viszont szakítani törekszik a multtal, a Grollier-stílussal és II. Henrik könyvstílusának hagyományaival s új utakat keres,

amelyek végül az u. n. „fanfare“-stílus kialakulásáig vezetik törekvéseit. És az új stílusváltozat, talán éppen azért, mert kifejezetten reakciós szándék hívta életre, bármily megvesztegető szerszámtechnikai virtuozitásról ad is számot, bármennyire keresett ingyencsemegéje ma is a bibliofilnek, nélküli azokat a szerkezeti és formai értékeket, melyek Grollier kötéseinek igazi műbecsét és finomságát biztosítják. A „fanfare“-kötésekről hiányzik a tagoló szalagornamentika erőteljes nagyvonalúsága, az egységes, könnyen áttekinthető szerkezeti beosztás, hiányzik az indavonalak lágy ritmusa, az arabeszk-motívumok finom elosztása, egyszóval mindaz, ami a művészi könyvfedélnek egységes kompozíciót adni hivatva van. Ezek helyett minuciózus részleteknek és apró díszítőelemeknek bonyolult szimmetriájú összeépítése, mondhatnók: egymás mellé zsúfolása teszi zavarossá a díszítményt, mely — csipkeszerű vonalszövedékké sűrűsödve — a könyvfedél egész felületét elborítja. Elnevezését ez a különös modor csak a XIX. században kapta Ève egy késő utánzójának, Thouvenin, párisi könyvkötőnek hasonló modorban készült kötése után, mely egy Charles Nodier nevű bibliofilnek „Les Fanfares et Corvées abbadesques“ című könyve számára készült.

Nicolas Ève stílus kísérletét különösen Jaques Auguste de Thou (Thuanus), IV. Henrik korának egyik legkiválóbb államférfia és könyvgyűjtője honorálta, aki eleinte Maioli és Grollier stílusával látszik megbarátkozni, külö-

FERENC-KÖTÉSEK SZIGNUMA

VALOIS MARGIT-KÖTÉSEK SZIGNUMA

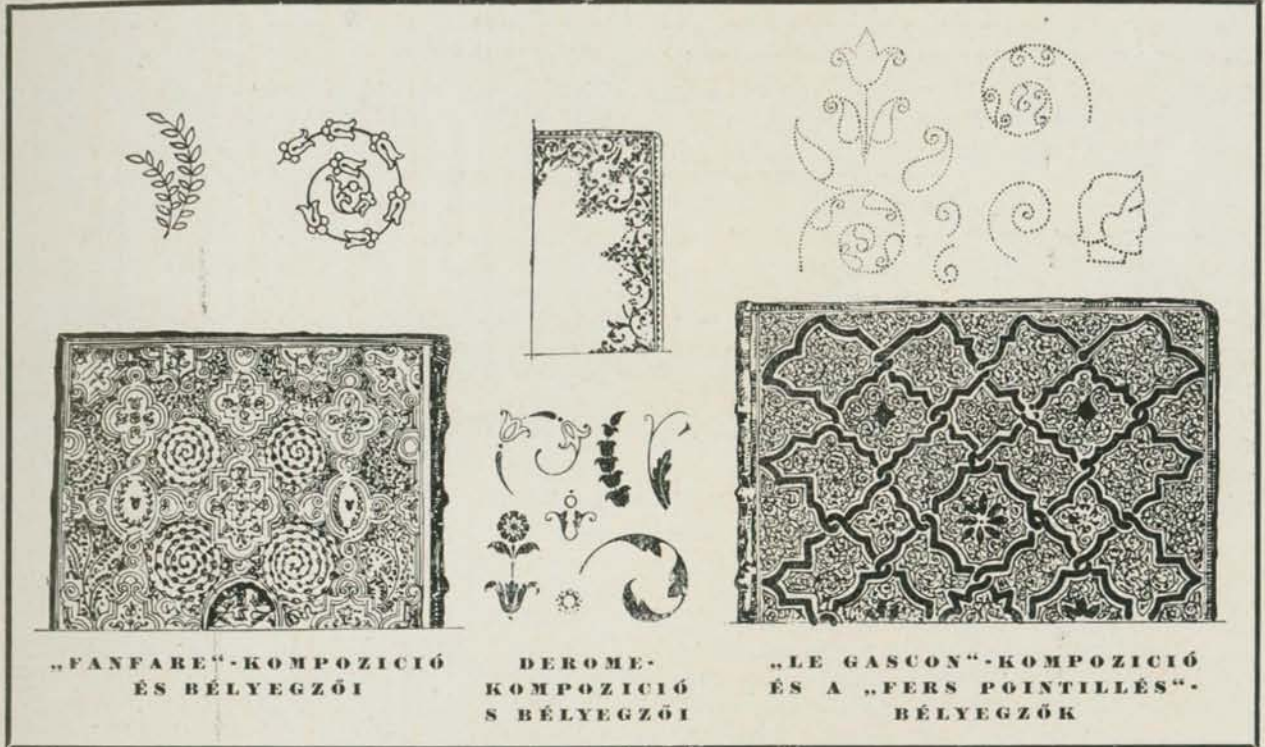

MEDICI MÁRIA-KÖTÉSEK SZIGNUMAI

nösen, amikor atyjától, aki Groliernek személyes jó barátja volt, néhány szép Grolier-kötést is örökölt, végül azonban Nicolas Ève mecénásává szegődik s nagyszámu rendeléseivel cselekvőleg igyekszik a fanfare-stílus kiérlelődését elősegíteni. Kötéseit IADT névbetűiből font bonyolult monogramja és családi címerének kétféle változata szignálja. A III. Henrik részére készült Ève-kötéseknek a fanfare-jellegén kívül nincs különösebb karak-

kötte. Ezeken a babérnak s a lilliomnak mint ornamentális motívumnak igen nagy szerepe jut, sőt ismeretű jegyük is három, babérkoszorúval övezett lilliom. E körül a szignum körül némi zavar is támadt, amennyiben az összes ez időből való kötéseket, melyeken a lilliomok s a babérkoszoru szerepelnek, hosszú időn át Valois Margitnak tulajdonították, míg végül kiderült, hogy csak azok a lillomos kötések illetik Margitot, me-

terisztikumuk; a koronás „H” betűn kívül, melynek öv-vonalát két görög „I”-betű (nevének, Lothringeni Lujzának két névbetűje) fonja át, legjeljebb a vallásos tárgyú és a misztikus halálszimbólumok szolgálhatnak ismertető jelek gyanánt, amelyek különben — tekintettel Henrik magánéletére — nem egyebek kegyeskedő póznál. Ève IV. Henrik uralkodása alatt is viselte még az udvari könyvkötőmesteri méltóságot, majd 1592-ben bekövetkezett halála után George Drobet kapta meg a „Marchand libraire en l’Université de Paris et Relieur ordinaire au Roy” (a párisi egyetem könyvkereskedője és a király udvari könyvkötője) címet. Drobet-nak, kiről nevén kívül egyebet nem tudunk, Clovis Ève lett az utódja, fia vagy testvére Nicolas Èvenek, Clovis Ève 1635-ig élt és IV. Henrik korának ő volt a legelső s legkeresettebb könyvkötőmestere. Nem voltak stílusalkotó törekvéssel, mint hírneves rokonának, de amit produkált, az a régi hagyományoknak technikailag és művészileg tökéletes feldolgozása volt. Különös gondot fordított a semis-stílus szerves kidolgozására, ami Valois Margit (IV. Henrik első felesége) részére készített kötésein részben sikerrel is járt. E kötésekben következett, Margitot, II. Henriknek és Medici Katalinnak leányát, finom érzékű, képzett bibliofilnek kell elismernünk, aki a könyvgyűjtés szenvedélyét anyjától teljes mértékben örökölte. Könyveit — állítólag — kivétel nélkül Clovis Ève-vel

lyeken a lilliomokat körirat veszi körül (Expectata non eludet = ne gunyold a szívből száműzöttet), a többiek, melyek rendszerint kisebb formátumúak is, Valois Mária Margit, III. Henrik törvénytelen unokájának könyvtárából valók.

Szenvedélyes bibliofil volt IV. Henrik második felesége, Medici Mária is. Könyveit tulnyomórészen fanfare-modorban köttette, bár időnkint visszatért a lillomos semis-stílushoz is. Ismertető jegye az „M H” (Marie-Henri)-monogram, írja halála (1610) után pedig a ketős „M” (Marie de Medici).

A XVII. századba Clovis Ève vezette át a francia könyvkötőművészetet, miután IV. Henrik halála után XIII. Lajosnak is udvari könyvkötője lett. Lajos már trónörökös korában kezdte meg a művészi kötésű könyvek gyűjtését és ebben az időben IV. Henrik ízlésével azonosítja magát. Mikor trónralép, emancipálja magát alóla és Clovis Ève utódjával, Macè Route-tel egy újabb stílusváltozatot alakít ki, mely a koráig használt díszítőszerszámkészletet egy új bélyegzőtípussal, a „fers pointillés”-vel gazdagítja. Ezek a szerszámok igen finom művészi hatásúak s a könyvdisztítő technika szempontjából rendkívül anyagszerűek is, mert a pontozó bélyegzők sajátos karakterének kihasználásával készültek. Lenyomataik vonalas felfogással stilizált virág- vagy levélformák, melyek vagy csigás indaszáron ülnek,

vagy magukban állanak s testük pontsorból épül fel. Ruette ujszerű díszítő technikája nemcsak magát Lajos királyt hódítja meg, hanem három könyvkötőmestert is, akik közül az egyiknek csak a származására vonatkozó jelzőjét ismerjük, („Le Gascon“), a másik kettő Florimond Badier és Magnus d'Amsterdam. Egyesek szerint Badier s a rejtélyes le Gascon ugyanazon személy és Gascon a mester, Badier és Magnus pedig a tanítványok. Magnus kötéseit nem ismerjük, ellenben tény az, hogy a le Gascon s a Badier-kötések között csak szerszámtechnikai rokonság áll fenn, amennyiben ugyanazokkal a „fers pointillés“-kel vannak díszítve. A le Gascon-kötéseken a könyvtáblát geometrikus szerkezetű szalagfonat borítja s a szalagok által képezett különféle alakú, tapétaszerűen ismétlődő mezők „fers pointillés“-vel komponált filligránserű formacsokrokkal vannak kitöltve. Az összes le Gascon-kötéseknek ez a típusa. A szignált („Flor. Badier fecit inv.“) Badier-kötéseken a díszítmény hat szalagfordultában egy-egy férfi-profil rajzát látjuk s a filligrán formacsokrok a középen elhelyezett címerpajzs négy oldalához kapcsolódnak. XIII. Lajos könyvstílusának kiegészítője a „doublures“-nek nevezett díszítő megoldás, mely a fedelek selyemmel borított belső tükrét a mélyen benyúló bőrbeütés szélén, díszes rajzu sávozó-lenyomattal veszi körül. Ez időtájt válik használatossá, jobb minőségű kötéseken is, a keményítőfestékes és márványozott borító- és előzékpapír.

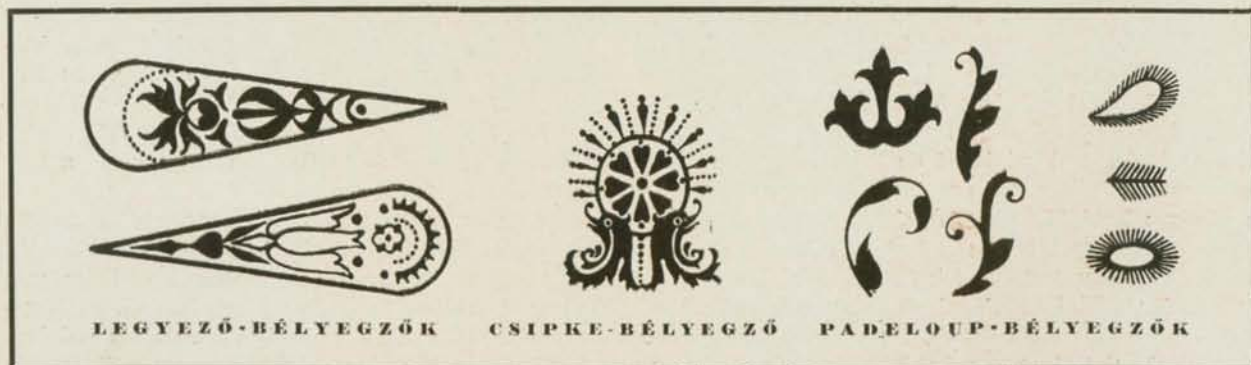
XIV. Lajos könyvkötőművészetéről azt a különös tényt kell feljegyeznünk, hogy kötéseit bámulatosan egyszerűek, sőt majdnem szegényesek. Elvben híve a le Gascon-stílusnak, de mindennapos használatra szánt könyveinek fedelét mindössze egy kettős vonallal képezett szegélykeret veszi körül, melynek sarkait liliomok tompítják le, a tábla közepét pedig a gazdag rajzu királyi címer préssel aranyozott markáns foltja fűdi el. XIV. Lajos kötéseinek egyszerűségét a bibliofil udvaroncok is követendő példának tekintették s az epigonok túlbuzgalomához híven, könyveikben még annyi díszet sem tudtak elviselni, mint a király. Ez az egyszerűség,

ban élte le tiszavirág-életét, annál népszerűbbek lettek ezzel szemben a le Gascon-kötések díszítőformái és stílusváltozatai Angliában, Németországban, Hollandiában és Itáliában.

A XVII. század vége felé új motívummal gyarapodott a könyvdíszítő ornamentika formakincsé, a „legyező mintával“, vagy „fers l'eventail“-lel, mely mindenfelé elterjedt ugyan, de csak Németországban, Itáliában és nálunk, Erdélyben tudott egy időre meghonosodni. A bélyegző lenyomata a legyező egy cikkének háromszög-alakját utánozza, mely rövid oldalán félkörű ívvel zárul s egymás mellé nyomva, negyedkörök, félkörök, vagy kör alakú rozetták összeállítására alkalmas. A könyvfedél sarkaiban rendszerint negyedköröket, az oldalakon félköröket és középdísznek használva egész köröket alakítottak belőle. Mivel a háromszög felülete lombornamentikával volt kitöltve, a motívumnak egymás mellett való megismétlése gazdag hatású díszítményt adott. Németországban a poinillé-spirálisok társaságában használták fel díszítésre, miáltal a hatás gazdagsága olykor a túlterheltségig fokozódott.

Ehhez a díszítő-motívumhoz a XVIII. század elején még egy másik is járult és „fers à la dentille“ név alatt mint csipkeminta, az előbbihez hasonló népszerűsége tett szert. Benne a XVIII. század csipkekultuszának visszhangja csendül fel és XIV. Lajos egyszerű kötésein még csak a szegélykeret felépítésénél szerepel. De 1715-től kezdve, amikor Lajos ízlése nem diktál többé egyszerűséget, a csipkemotívum szerepe is megnövekszik, helyet kap a díszítmények összeállításánál, sőt a présaranyozó lemezekben is uralkodóvá válik.

A XVIII. század sem szűkölködik kiváló könyvkötőmesterek híján, egész névsorát ismerjük a kitünően képzett kézi és présaranyozóknak, azonban tanulmányunk terjedelme csak a két legkiválóbb könyvkötő-család nevének megemlítését engedi meg, a Padeloup- s a Derôme-okét. Mindkettő utolsó hajtása annak a nagyszerű könyvkötőipari kultúrának, melynek erejét és értékét a XIV. Lajos idejében 455 tagot számláló könyvkötő-

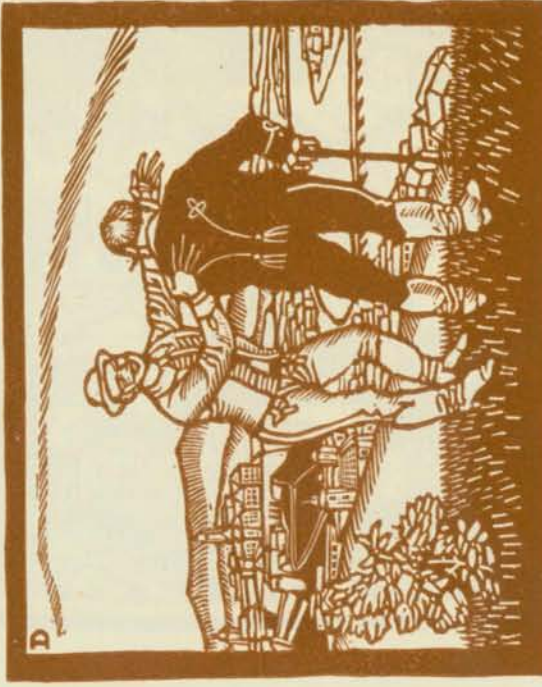
mint Lajos környezetében fellépő tömegjelenség, maga is stílussá vált s a jansenisták után — akiknek sorából a bibliofelek többsége került ki — „Reliures Jansénistes“ elnevezést kapta. A király személyével összeüggő kötések közül Maintenon aranykönyvei a leggazdagabb díszítésűek. A legválasztékosabb ízlést azonban Mazarin és Colbert bíbornokok könyvgyűjteményei képviselik.

A jansenista-stílus csak a királyi udvar divatszférajá-

céh megalapítása mindennél meggyőzőbben dokumentálja. Padeloup 1685-ben vette át a Boyet-család utolsó tagjától XV. Lajos udvari könyvkötészetének vezetését s legértékesebb mesterműveit királya, ennek szeretője, Pompadour hercegnő, továbbá Hoym gróf, Ágost szász fejedelem párisi követe számára készítette. Kötéseit egy nevet viselő papírcédulával szignálta, melyet a tábla belső oldalára, a felső jobb sarokba ragasztott. (A szig-

Menedékes hegyen van a Vár építve,
Erős kőfalakkal, s bástyákkal kerítve,
Nap fényen ragyogó tornyokkal szépítve,
Útszái kövekkel vannak bé terítve.

Ezeket nagy roppant házak ékesítik:
Sok költséggel épült Templomi szépítik,
Piartzán fel szökő kútak díszesítik.
Gyönyörű lakosi nagyon nemesítik.

De főképpen Mátyás Király Palotája
Kevélyen áll benne, ritka is pompája,
Bár mennyi idegen szem tekint reája,
Királynak való ez, mást nem mondhat szája.

NEGYEDIK RÉSZ

A mellyben Budát, Pestet és
ezeknek vidékét írja le.

Itten Budán kezdett szerentsém szolgálni;
De útamba akart mindég ellent állni,
Hányszor nem kellett majd életemtől válni,
Most nyugszom, itt mindent meg akarok látni.

Ki is mentem más nap a Duna partjára,
Szememet vetettem Pestre, hol Budára,
Nem tudtam, mit néztek, elől s utóljára,
Azért mostan adom mindennek tudtára:

A természet tette itt remek munkáját,
Mert ha ki tekinti Buda Vára táját,
Nem fog itt mást látni, tsak szépség tsodáját,
És a teremtésnek egy nemes formáját.

E' munkácskának ki legyen szerzője, ha kérded,
Nem tudom : a' bizonyos, hogy az én kezeimbe csak így jött
Név nélkül; nekem egy szomszédom hozta az Erdő-
Hátról, vagy honnan, hogy jó lesz rajta nevetni
Majd borozás közben. Igaz is mert rajta nem egy két
Vidám estvéket tölténk; még Marci kanász is,
A ki nagy Á-t se tanult soha, sokszor majd megütötte
A guta, úgy röhögött: „No ilyet soha Gazd'uram, — úgymond, —
Még a hetvenedik nagy apámnak lelke se hallott.
Be fursán perdül; pedig a sor vége nem úgy megy,
Mint a nótában szokták. Osztán meg akárki
Írta uram! de gonosz esontnak kell lenni, ugyancsak
Tudja mikip szokták”. Így ítélte Marci tudatlan
Fővel; mások még több szépet láttak ezen kis
Munkában, de kivált a többek közt, nekem a sok
Körmönfont magyaros szólás fornája, meg a nagy

PÓSTATAK:
CHEQUE SZ.
878%

KNER, IZIDOR
KÖNYVNYOMDÁJA
GYOMA, BÉKÉSM.

INTERURB:
TELEFON
4 SZ.

KÖNYVKÖTÉS-ZET, VONALOZÓINTÉZET
ÉS KÖZIGAZGATÁSI NYOMTATVÁNY-
RAKTÁR

Gyoma, 1921 február 16.

Tekintetes

K Ö Z S É G I E L Ő L J Á R Ó S Á G N A K

KNER, IZIDOR
KÖNYVNYOMDÁJA
GYOMA, BÉKÉSM.

Tekintetes

KÜLLEY BÉLA
kereskedelmi részvénytársaságnak

KÖNYVKÖTÉS-ZET. VONALOZÓINTÉZET.

Gyoma, 1921 február 24.

T Ö R Ö K S Z E N T M I K L Ó S

Tekintetes Igazgatóság!

E hó 6-án kelt becses soraikat véve a mai napon elküldtem

becses címükre ré
és a megfelelő k
mintákat visszakü
kivitele ma is mé
árak tekintetében

KNER, IZIDOR
KÖNYVNYOMDÁJA
GYOMA, BÉKÉSM.

KÖNYVKÖTÉS-ZET.

VONALOZÓINTÉZET.

Tekintetes

KÜLLEY BÉLA
kereskedelmi részvénytársaság

T Ö R Ö K S Z E N T M I K L Ó S

Jász-nagykun-szolnokmegye

LEVÉLPAPÍR, BORITÉK ÉS
MEMORANDUM, RAJZOLTA
DIVÉKY JÓZSEF,
NYOMTATTA KNER IZIDOR
KÖNYVNYOMDÁJA, GYOMA

MOLY TAMÁS: AZ IGAZ ÉLET

MOLY TAMÁS

AZ
IGAZ ÉLET
SZINMŰ

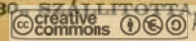

GYOMA
1917
KNER IZIDOR KIADÁSA

DIVÉKY

KÖNYVCIMLAP DIVÉKY JÓZSEF RAJZA UTÁN

A HÁT LAPNAK HASZNÁLT SZÜRKE PAPIRT A SZEDŐ GÁSPÁR PAPIRKERESKEDELMI ÉS ÁRUFORGALMI R.-T., BUDAPEST, VI. HAJÓS-UTCA. 30. SZÁLLÍTOTTA

A digitális változata MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

NYOMATOTT KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, GYOMA

KISÉRTET HISTÓRIÁK

IDEGEN IRÓK
NOVELLÁI.

GYOMA
KNER IZIDOR KIADÁSA
1917.

DIVÉKY

KÖNYVCIMLAP DIVÉKY JÓZSEF RAJZA UTÁN

ÉJFÉL

MAGYAR IRÓK
MISZTIKUS
NOVELLÁI

GYOMA
1917
KNER, IZIDOR,
KIADÁSA

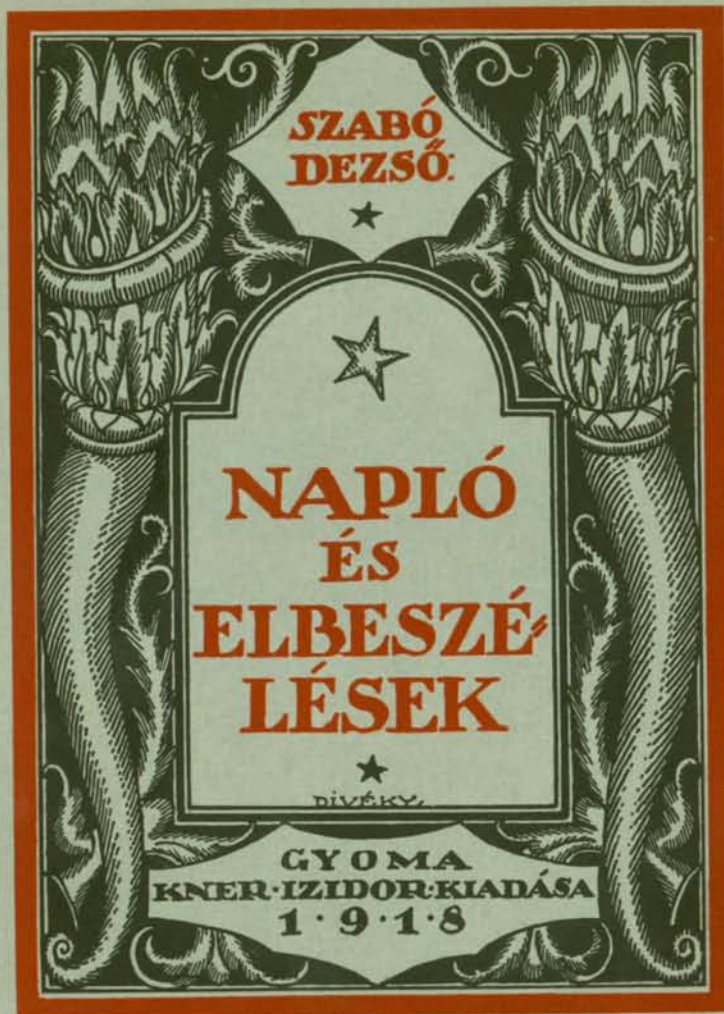
DIVÉKY

KÖNYVCIMLAP DIVÉKY JÓZSEF RAJZA UTÁN

A HÁT LAPNAK HASZNÁLT SZÜRKE PAPIRT A
SZEDŐ GÁSPÁR PAPIRKERESKEDELMI ÉS ÁRUFORGALMI R.-T.,
BUDAPEST, VI. HAJÓS-UTCA. 30., SZÁLLITOTTA.

NYOMATOTT KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, GYOMA

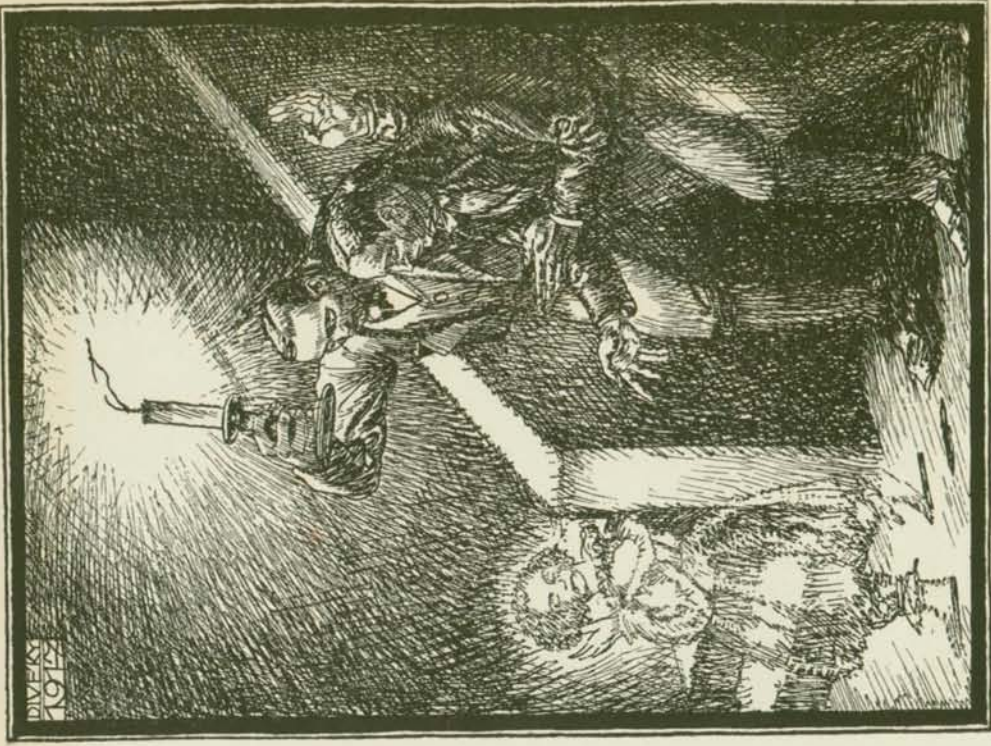
KÖNYVCIMLAP DIVÉKY JÓZSEF RAJZA UTÁN

„A BIRÓ” CIMŰ KINAI MESÉHEZ

NYOMTATTA BOLEHOVSZKY JENŐ

L. BULWER: „A KISÉRTETEK HÁZA” CIMŰ NOVELLÁJÁHOZ

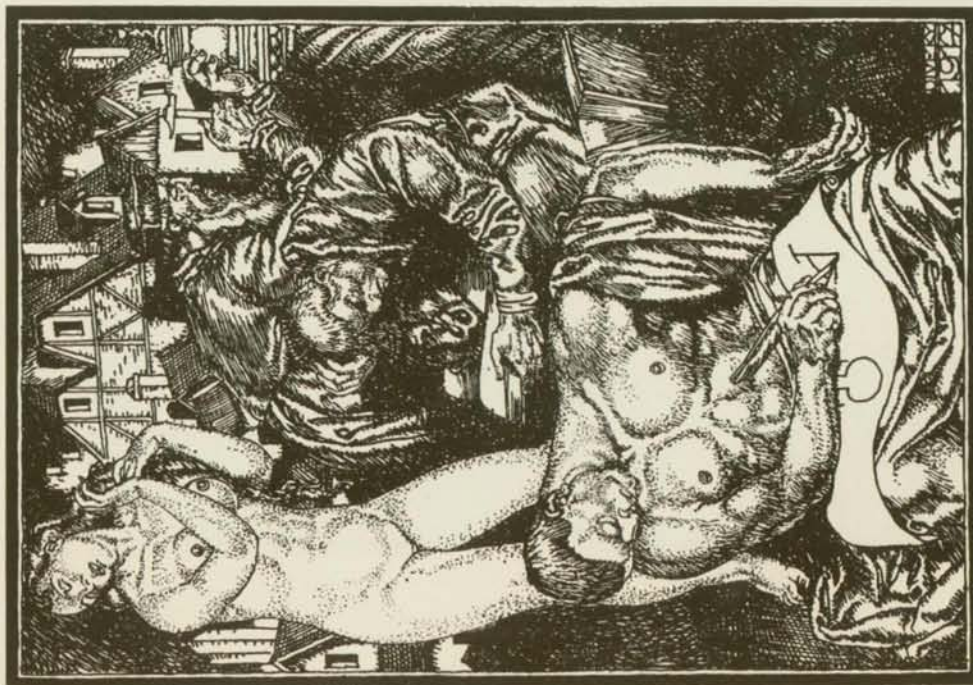
NYOMATOTT KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, GYOM

DIVÉKY JÓZSEF RAJZAI

A „KISÉRTETHISTÓRIÁK” CIMŰ NOVELLAGYŰJTEMÉNYHEZ
SZERKESZTETTE ÉS FORDÍTOTTA BALÁZS BELA. KIADTA KNER IZIDOR GYOMÁN

NAGY ZOLTÁN: „CSAK ÁLOM” CÍMŰ NOVELLÁJÁHOZ

KOSSUTHLÁNYI DEZSŐ: „HRUSSZ KRISZTINA CSODÁLATOS LÁTOGATÁSA” CÍMŰ NOVELLÁJÁHOZ

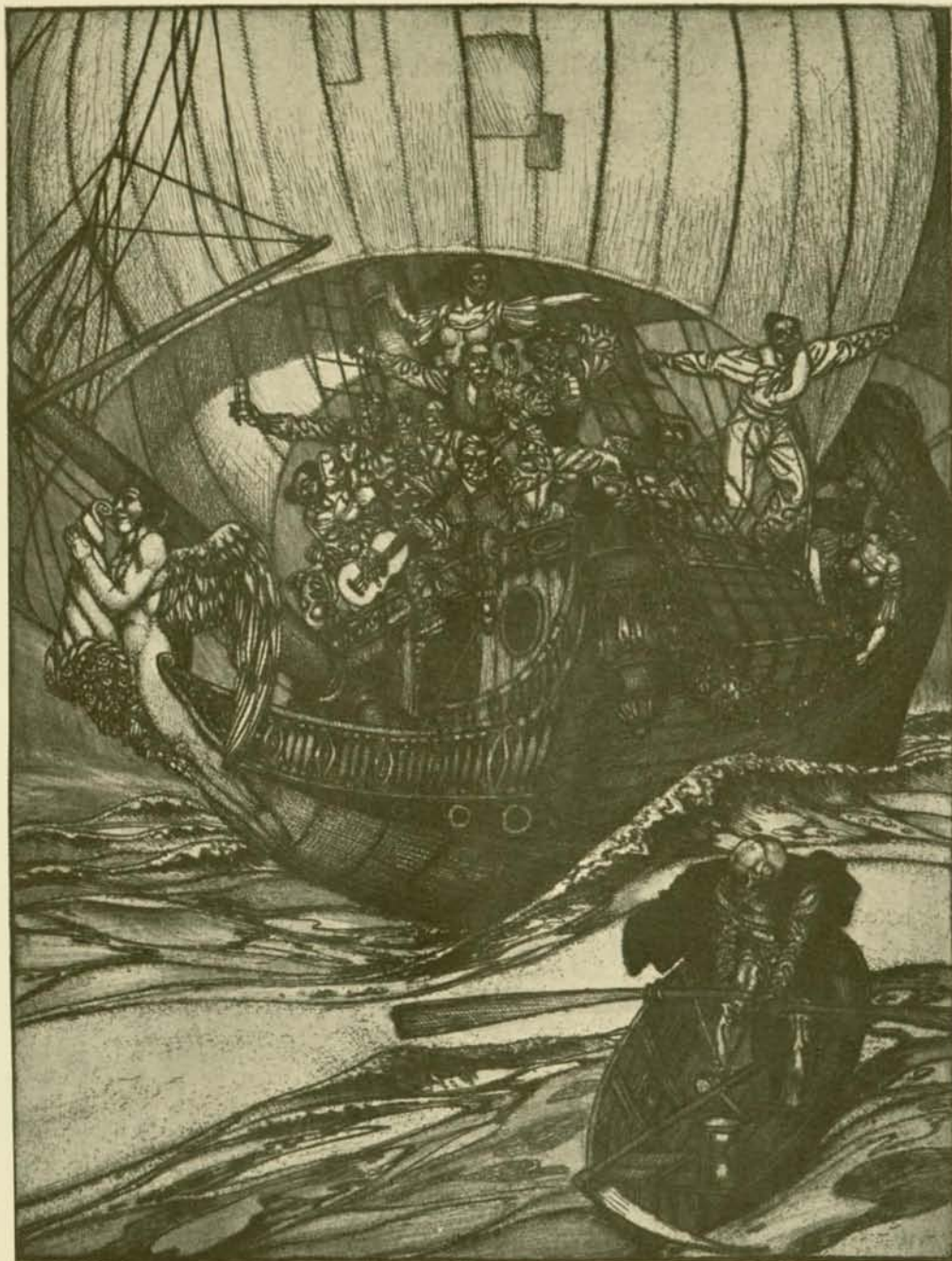
DIVÉKY JÓZSEF RAJZAI

AZ „ÉJFÉL” CÍMŰ NOVELLAGYŰJTEMÉNYHEZ SZERKESZTETTE BÁLINT ALADÁR. KIADTA KNER IZIDOR GYOMÁN

NYOMTATTA BOLEHOVSZKY JENŐ

NYOMTATOTT KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, GYOMA

„A HAJÓ“

(A „HALÁLTÁNC” CIMŰ CIKLUSBÓL)

DIVÉKY JÓZSEF EREDETI RÉZKARCA UTÁN

nálásnak ez a módja a XVIII. század elterjedt könyvkötésmódjai közé tartozik.)

Padelouppal kezdődik a francia könyvkötőművészet feltartóztatathatatlanság elvirágzása. Kötései technikailag ugyan még a Gascon-kötések színvonalán állanak, de művészileg a hanyatlásnak kétségtelen jeleit hordják magukon. Kompozíciójuk szerkezete lazább, formacsoportosításuk és a díszítőelemek foltelrendezése pongyolább, a díszítőszerszámok karakterének kihasználása felületesebb. Hatásuk ugyan még mindig finom és előkelő, a kötések anyaga a lehető legnemesebb, de az összbélyegés a művészi formaképzés energiájának kimerülését, az invenció elapadását mutatja. Padeloup elektrikus természetű művész volt, akiben korának minden degenerált szeszélye kifejezésre jutott. Tetszetős kompozícióihoz, a források kritikai értékelése nélkül, mindenünnen használt fel díszítő elemeket és ötleteket, nem ritkán a textillipari formák és színhatások köréből is. Sokszor kísérletezik bőrrelakással és bőrmozaikkal, amelyekkel a szövetszövetek és tapéták sajátos anyagszerűségét igyekeznek a bőrdíszítő technika formanyelvére átültetni. Ezek a kísérletei azonban nem érnek el művészi eredményeket, mivel a kárpitok területén ornamentikáját nem képes, de nem is igyekezik a könyvtábla síkjának adott méretei közé, határolt szerkezetű díszítőelemként elhelyezni. Ebből a fajtából a legsikerültebbek XIV. Lajos leánya és Montespan asszony részére készített kötései. Szorgalmasan kultiválta a présaranyozást is, melyhez faprészeket használt s e nemből a királyi almanachok

méltók a megemlékezésre mint olyanok, melyek a gépiesen előállított kiadói kötéseknek fokozottabb tökéletesítésével.

A régi francia könyvkötőművészet stílusalkotó zsenialitása a Derôme-család műhelyében lobban utolsót. A legifjabb Derôme, a csipkeminta-stílus híve, kerül a nehézkes présaranyozást és ösztönszerűen a kézműipari technikák felé vonzódik. Rendszerint keretként alkalmazza a kézi bélyegzők lenyomataiból összeállított csipkemotívumokat, mely hullámos körvonalával és a formacsoportok pompásan egyensúlyozott ritmusával lágy előkelőséget kölcsönöz kötéseinek. Mesterjegye egy kis felröppenő madárka, melyet egyuttal díszítőelemül is használ s a melytől a magas Derôme-kötések ornamentikája a „dentille à l'oiseau” elnevezést kapta. Mint XVI. Lajosnak és Mária Antóniának udvari könyvkötője, az utolsó királystílus megteremtésében is részt vesz: uralkodója részére készített csipkemotívumos könyvein ott látjuk a koronát és leveles galyakból font kettős „L” betűt, a szomorú emlékü király névbetűit. Került ki azonban műhelyéből sok olyan egyszerű kötés is, melyeknek egyetlen díszítése a finom bőranyag s a tulajdonos monogramja volt. 1788 táján halt meg. Halálával megszakadt a francia könyvkötőművészet fejlődése, nem is annyira az utódok hiánya, mint inkább a forradalmi zavarak miatt. A kötések technikája és a kézi aranyozás művészete íjesztően alacsony fokra hanyatlak s a díszítés a táblák ötletlen körülkeretezésére, vagy a bordás kötések bordaközelinek mechanikus kitöltőgetetésére szorítkozik.

JASCHIK ÁLMOS

NYOMTATÁSTECHNIKA

FAMETSZETEK NYOMTATÁSA

Tekintettel arra, hogy újabban fametszetek nyomtatása ismét nem tartozik a ritkaságok közé, nem végzünk fölösleges dolgot, ha fölvetjük azt a kérdést, miképpen készítsük elő gépiünk, hogy kifogástalan eredményt érthessünk el? Elődeink a fametszeteket, de meg egyebet is puha nyomóhenger-, illetve tégelyborítással nyomtatták, aminek természetesen nem abban rejlik a magyarázata, hogy ezt a fametszetek természete követelte, hanem az a tény, hogy az akkori nyomtatógépek kezdetleges és gyöngye volta miatt kemény borításról szó sem lehetett. A nyomtatógépek rohamos fejlődése megváltoztatta a helyzetet és ma a gyakorlati életből azt a határozott meggyőződést szereztük, hogy nemcsak az autotípiák nyomtatásánál használunk kemény borítást, — feltéve, hogy gépiünk ennek a célnak megfelelően van építve — hanem a fametszeteknél is, mert nyomtatástechnikai szempontból csak így érhetünk el kifogástalan eredményt. Az egyenetlenséget azonban csak a legvékonyabb selyempapírral végezzük, mert a kemény borítás következtében nyomóhengerünk, illetve tégelyünk olyan érzékennyé válik, hogy az a legcsekélyebb aláakásásra is reagál. Hogy munkánk természetesen úgy nyomtatástechnikai, valamint esztétikai szempontból tökéletes legyen, nagyon fontos úgy a papírnak, mint a festéknek a megválasztása, ami minden esetben a rajznak a természetétől függ. Nem alkalmazhatunk például simitott papírt és fényes festéket az

olyan rajzu fametszetekhez, amelyek régies jelleggel bírnak. Viszont a modern hatású és géppel készületekhez simitatlan papírt és fénytelen festéket.

L. A.

NYOMTATÁS NIKKELEZETT KLISÉKRŐL

Ugy nyomtatástechnikai, valamint a hatás és tartósság szempontjából a sárga- és vörösréz-kliséken kívüli a nikkelezett klisék a legelőnyösebbek. Mint a legtöbb előnynek azonban, úgy ennek is megvan a maga hátránya, mely hátrány leginkább a síma alapnyomategyezményeknél vehető észre és ott is csak abban az esetben, ha azokról nagy példányszámot kell nyomtatni. Ugyanis a sok nyomás következtében a nikkelréteg helyenként lekopik és az alatta lévő sárgaréz-réteg lesz látható s így abban az esetben, ha kéntartalmú festék-

NAPTÁRAK
ÉS
NAPTÁRTÖMBÖK
AZ 1922. ÉVRE

VERSENYKÉPES ÁRON KAPHATÓK

AUERIGNÁC
KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

BUDAPEST VIII, RÁKÓCZI-UT 11
TELEFON JÓZSEF 59-39

kel nyomunk, mint például cinóberrel, ultramarinnal és kadmiumsárgával, azokon a helyeken, ahonnan a nikkelréteg lekopott, nem kapunk tiszta színt, mert azért, hogy a réz — bár kis mértékben — a kéntartalmú festékekkel érintkezésbe jön, a festéket alapanyagában felbontja, minek következtében bizonytalan, piszkosszürke foltok keletkeznek a nyomtatványon és ha a kopás nagyobb, akkor az egész festéket tönkre teszi, ugyszintén a kliséit is. Ebből a szempontból már a nyomtatandó forma beemelése előtt számolnunk kell ezzel az eshetőséggel és a festéket úgy kell megválasztani, hogy később meglepetés ne érhesse bennünket.

L. A.

IRODALOM

ROVATVEZETŐ: **BENEDEK MARCELL**

BENEDEK MARCELL ÚJ KÖNYVEI

POKOLJÁRÓ TAR LŐRINC (DICK-KIADÁS)
A MODERN VILÁGIRODALOM 1800-1920 (FRANKLIN)
A FRANCIA REGÉNY A XIX. SZÁZADBAN (ETHIKA)
GUSTAVE LE BON: AZ IGÁZSÁGOK ÉLETE (DICK-KIADÁS)

Több mint egy esztendeje vezeti e rovat szerkesztője hű és hálás olvasóit az irodalom könyvtengerében a tudós alaposágával, az író csiszolt esztetikai ítéletével és az oktató szenvedélyes utkeresésével. Szó esett e hasábkon a világirodalom sok nagy alkotásáról, sok gondolkodójáról, — de magának a rovatvezetőnek munkáiról soha. Most ez egyszer azonban ki kell sajátítanom e rovatot, hogy ugyanerről a helyről próbáljam vázolni azt a munkát, amelyet Benedek Marcell évek hosszú sora óta végez, — hogy nemcsak a kritikust, de az alkotót is megismerjék olvasói.

Benedek Marcell tollából gyors egymásutánban, alig két hónap alatt négy munka fakadt: a karácsonyi könyvpiacon egy regénye és összefoglaló irodalomtörténeti műve a modern világirodalomról, januárban pedig egy irodalomtörténeti részlettanulmánya és Le Bon-fordítása. Az egyidejű és sokoldalú termelésnek olyan értékei és tömegeivel állunk szemben, hogy ez egyszer a rovatvezetőnek kell egész rovatunkat szentelni.

Pokoljáró Tar Lőrinc (Dick-kiadás) a címe Benedek Marcell új regényének. Történelmi keretben, Zsigmond király idejében játszik és mégis aktuális. Mert tagadhatatlanul szimbolikus jelentőségű az egész mű. Hősének, Tar Lőrinc uramnak egész kálváriájával és nevelt fiának,

Gianninonak fogékony lelkébe oltott egész idealizmusával voltaképpen ugyanazt a lelki vergődést festi megkapóan, megrázóan és megtermékenyítően, amit a szerző első regénye, a Vulkán fejezett ki. Almásy Miklós, a Vulkán hőse és Tar Lőrinc egy és ugyanaz a személy, csak évszázadok választják el őket egymástól, Tar Lőrinc ugyanazt kereste Zsigmond királyunk idejében, mint

DIVÉCSY JÓZSEF: KÖNYVILLUSZTRÁCIÓ

amit Almásy Miklós a világháború küszöbén: az ideált, amely széppé, jóvá, nemessé teszi az életet. Ha a Szent György lovagok száma, akiknek markáns képviselője Tar Lőrinc, megfogyatkozott is, törekvéseik megmaradtak. Ezt a jobb, a szebb jövő hirdeti nekünk a megpróbáltatások keserű óráiban ez a tömörre fogott, művészi kézzel fölépített, alapos korfistással megrajzolt regény.

Könyvét a szerző megható ragaszkodással tanítványainak ajánlja, akiknek száma e könyv elovasása után csak gyarapodni fog. A címlap Jaschik Álmos mesteri kezét dicséri.

Tar Lőrinc uram pokoljárása után elsőnek Benedek Marcell összefoglaló irodalomtörténeti művét említem: A modern világirodalom 1800—1920. (Megjelent a Franklin-Társulat „Kultura és Tudomány“ sorozatában.)

Százhusz esztendő világirodalmát öleli fel Benedek közel negyedszáz oldalas, kicsiny formátumu könyve s így természetes, hogy csak ez időszak legkimagaslóbb, valóban számottevő alkotásaira terjedhet ki. De ezeket azután kivétel nélkül fölemlíti és méltatja, megjelöli helyüket annak a könyvtárnak polcain, amelyet a hozzánk legközelebb álló, bennünket legjobban érdeklő utolsó tizenkét évtized remekműveiből hordott össze. Megkezdli a sort az emberi génusz legnagyobb óráisa, a XVIII. század derekán született Goethe, akinek sokoldalú szelleme a XIX. század negyvenes éveinek küszöbél világitotta meg a művészet és tudomány annyi homályos zugát. Elénk állítja a romantika, a realizmus és naturalizmus nagy képviselőit, Jean Paul tanítványaitól és Walter Scotttól Victor Hugón, Byronon, D'Annunzion, Ibsenen és Hauptmannon át Zoláig, Anatole Franceig, Romain Rollandig, Eötvös Józseftől Jókain és Gárdonyin

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
 FESTÉK- ÉS HENGERANYAG-GYÁR
 BUDAPEST IX. MÁRTON-UTCZA 19
 TELEFON JÓZSEF 6-35

HENGERÖNTÉS

OLCSÓBB ÉS JOBB A HÁZI ÖNTÉSÉNél

át Ady Endrét, Móricz Zsigmondig és Szabó Dezsőig. Adathalmaz helyett biztos utbaigazítást, szempontokat és objektív értékelést ad a modern világirodalom könyvtengerében. Hiányt pótol Benedek könyve, mert amikor a magyar könyvpiacot a fordítások özöne árasztja el, a válogatott olvasmányok után vágyódók cicerónét kapnak Benedek Marcellben, aki tisztét lelkiismeretesen,

DIVÉKY JÓZSEF: KÖNYVILLUSZTRÁCIÓ

irodalmi és esztétikai szempontoktól vezetve tölti be.

Harmadik könyve: A francia regény a XIX. században, az Ethika tudományterjesztő és könyvkiadó Rt. kiadásában jelent meg. Ha tetszik, úgy is fel lehet fogni, mint előbb említett könyve egyes fejezeteinek kidolgozását. Míg azonban Benedek „modern világirodalma” természete és terjedelme szerint inkább kompendium, tömör vezérionál, addig a francia regényről szóló könyve a modern irodalomtörténet és esztétika szellemében kidolgozott, mintaszerűen fölépített tanulmány, amely a nagyközönség szívéhez legközelebb álló írókat, a Dumasokat, Victor Hugót, a Goncourtokat, Flaubert-t, Zolát, azután Daudet és Maupassant, Bourget, Fromentin, France, Loti, Barbusse és társaik egyéniségét, korát, irányát, hatását, világiélfogását, esztétikai és irodalomtörténeti silhouettjét rajzolja meg színes, plasztikus, szakszerű vonásokkal. A grande nation legujabb korának egész lelki átalakulása tükröződik vissza ebből az irodalmi utalásokkal, széles eszetkezeléssel megrajzolt műből. Benedek „modern világirodalma” megmutatta, hogy szerzője mestere a tömör cicerone-stílusnak, francia regénytörténete pedig azt hirdeti, hogy ugyanolyan mestere a tudományos és művészeti fölkészültséggel dolgozó modern tanulmányoknak, amit évekkkel ezelőtt már Hugo-tanulmányával beigazolt.

Utolsó könyvét: Gustave Le Bon „Az igazságok élete” (Dick-kiadás) című művének fordítását csak azért említem, hogy sokoldalúságát világítsam meg. Regény- és irodalomtörténetírás mellett nemcsak szépirodalmi, de filozófiai műveket is fordít és ezek után már újra rendelkezésére bocsáthatom rovatát: ismertesse ennek hasábjain ő maga Le Bon hatalmas művét. Dr. LAMBRECHT

MŰVÉSZET

PLAKÁTOK IZLÉSTELENSÉGE

Egyik napilapunkban a minap igen talpraesett megjegyzéseket olvastunk arról az izléstelenségről, amellyel ugyszólván naponként szembe kerülünk az utcai hirdetőoszlopok előtt. Semmi megrovó szó nem elég súlyos annak az izléstelenségnek kárhoztatására, amelyik pikáns meztelenséget ígér a szavak kezdőbetűiben a plakáton, holott a holtban csak ócska harisnyákat és lejátszott gramofonhangereket ad el bizományban. Hasonlóképpen szellemi fütykösökkel kell lebunkóznunk azt a pálinkakereskedőt, aki olyan plakáton hirdeti a maga gyártmányait, mint az a bizonyos hegyes nyelvű növel díszített, aki kéjtől lihegve szüröcsöli a cseppenként szájába ömlő nedűt. Nem az erkölcsbíróságot kell idézni ilyenkor és nem a cenzura után kiáltozunk, mikor a grafikus művészetnek és az üzleti reklámnak ilyen lealjasodását látjuk, hanem egyszerűen az emberek, a nagyvárosi vásárlók tízezreinek józtlására appellálunk, mert ezekben kell annyi esztétikai érzéknek lenni, hogy az efféle plakátok terjesztőitől elforduljon, mint mindenkitől, aki bemocskolja az utcasarkot.

HANGVERSENY-MŰSOROK

Az a szomorú műsorlap, melyet a hangversenytértembe való belépés előtt, két- vagy ötkoronás borralvaló fejében a kezembe nyomnak, rendszerint oly távol esik a művészettől, mint Cibakháza Léipzigtől, vagy a városi kántor Carusótól. Foszló papíron, szertehulló szedéssel, izlés nélkül tákolta össze rossz kedvében egy gyorsnyomdász s el lehet mondani, hogy a nagy hangversenyrendező vállalatok még annyi fáradságot sem vesznek maguknak reklámjaik izlésessé tételére, mint a mozi- vagy cirkuszvállalatok. Míg a müncheni, drezdai, párisi koncert, táncosnő műsora egy-egy finom és tetszetős emléke annak a művészi eseménynek, melynek részesei voltunk, a mi műsorlapjainkba legieljebb a narancshéjat pakolja be az ember a büffében. De vajjon nem érdemelné-e meg Beethoven, Csajkovszky, Chopin, Dohnányi, hogy még az írás is, mely nekik van szentelve: művészi legyen, vagy legalább tetszetős? Nem kellene-e a koncertterem ajtajában művészetnek fellebbenni előttünk, valaminek abból az örök ritmusból, mely a zenében sűrűsödött össze, egy leheletnyi parfümnek

WEISZ MÁRTON
MINDENNEMŰ
ÍRÓ- ÉS NYOMÓPAPIROK
NAGYBANI ELADÁSA
PAPIRÁRUK GYÁRI RAKTÁRA
TELEFON: 97-37
BUDAPEST V. BÁLVÁNY-UTCA 10
SÉRGÖNYCÍM: WEISZPAPÍR BUDAPEST

D I V É K Y J Ó Z S E F : K Ö N Y V I L L U S Z T R Á C I Ó K

a művészet világából, ami ünneppé teszi az esténket s aminek néma emlékéit őrizzük meg egy eltett papírlapon.

RÉGI REGÉNYEK UJ KIADÁSAI

Németországban a luxuskönyvek kiadása valósággal elnyomja a közönséges, nagy publikumnak szánt könyveket. Alig mulik el hét, hogy egyik-másik nagy kiadó cég meg ne jelentetne egy régies külsejű, ódon könyv-díszekkel ékes munkát. Most kivált a tizenhatalcadik század regényei divatosak Chodowiecky rézmetszeteivel. Az érzelmes és pikáns regények kora mintegy tíz évvel ezelőtt virradt fel újra, mikor a kezdődő romantizmus fényében nagy tetszéssel fogadták Georg Müller új Werthes-kiadását. Azóta egyik ilyen munka követi a másikat s legutóbb a Pantheon kiadótársaság jelentette meg a „Bunkel élete, megjegyzései és észrevételei” című művet. A felvilágosodás korának nevezetes alakja volt Bunkel János, aki azonban bizonyára a maga korában sem tartott számot túlnagy népszerűsége s alig lehet, hogy ma másokat is érdekelne, mint a szép metszetek, famentes papírok és jó kötések barátait.

Ü Z E M V E Z E T É S

A JÓ ÜZEMVEZETÉS TITKA

kétségtelenül a munkák ügyes beosztásában rejlik. A jó beosztás azonban más a nagy nyomdáknak, más a kicsinyekben és ismét más a középüzemekben. Az egyéni

kvalitások mindenütt nagy szerepet játszanak, de vannak kérdések, amelyeknek helyes megoldásához elég a jól kidolgozott sablón is. Ilyen a nagy és középszerű nyomdák munkáinak a beosztása is. Pedig aligha van két nagyobb üzemünk, ahol ez egyformán történik. Anélkül, hogy ennek az okát keresnők, meg kell állapítanunk, hogy ahol az üzemvezetésnek ezt a részét nem jól bevált sablón szerint intézik, de a művezető áttekintése annál kevésbé juthat szerephez, minél nagyobb a nyomda, tehát minél nagyobb szükség van erre az áttekintésre. Az üzemvezetőnek tisztában kell lennie a munkamegosztás elvével, amelynek a grafikai iparban különösen nagy jelentősége van. Nálunk az nem üres cím, ha valaki tördelő, főgépmeister, revizor vagy depozitőr. Az üzemvezető rendelkezései csak úgy lehetnek gazdaságosak, ha ezek a szervek az óraszerkezet pontosságával összedolgoznak. Hogy az üzemvezető hogyan felel meg a főadatának, az rögtön kiténik, mi helyt valaki valamelyik munka iránt érdeklődik. A jól vezetett nyomda pár perc alatt pontos képet tud nyújtani bármelyik munka állásáról, mert az üzemvezető nem szaladgál egyik munkástól a másikig, hanem minden munkára nézve csak egy emberrel érintkezik, akinek éppen az a főadata, hogy az illető munka állását nyilvántartsa. A legnagyobb nyomdában is elegendő egyetlenegy táblázat a művezető kezében, hogy bármely pillanatban meg tudja mondani: kinél van bizonyos munka, az illető pedig pár perc múlva kimerítő és biztos jelentést adhat. De ismételjük, hogy az illetékes szerveknek szigorúan a munkamegosztás elve szerint kell dolgozniuk. Senkinek sem kell többet végeznie, mint ami az ő dolga, de viszont a munkáját mindenkinek szigorú pontossággal kell végrehajtania. A művezetőnek kell arra ügyelnie, hogy ez így legyen.

L A P S Z E M L E

A GRAPHISCHE REVUE

sorsáról tettünk említést a közelmúltban, mely szerint tarthatatlan anyagi helyzete miatt szóba kerül az érdekeltek között a lét vagy nem lét kérdése. Testvér-lapunk januári füzete szerint a bajokon úgy segítettek, hogy a kiadó Graphische Gesellschaft tagsági díját fel-emelték, a folyóiratból pedig évente hat szám jelenik meg. Az első füzet teljesen expresszionista fellogásban készült, félig simított nyomópapíron, ezuttal gyakorlati példákkal szolgáló mellékletek nélkül, csupán a szöveg között van néhány expresszionista fellogásban készült

HANS WUNDER

G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

Fekete és színes festékek. Könyvkötőfestékek
Legjobb minőségű „Germania” hengeranyag

Különlegességek:

„Gloria” festékholdóanyag,
meggátolja a festék lehuzódását.
Fénykék „Perga”.

„Seccol” gyorszáritóanyag.

Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.

Üzérékípviteltség és egyedüli raktár:

GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA

Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95

D I V É K Y J Ó Z S E F : K Ö N Y V I L L U S Z T R Á C I Ó K

pályamunka a Berthold-cég „Dreissig für Drei“ pályamunkáiból. A füzet szedéskivitele határozottan érdekes. Első cikke az expresszionista hatásról a szedéstechnikában szól, amelyből a szerkesztőség következő jegyzetét ismertetni érdekesnek tartjuk: „Az expresszionizmus, amely minden ócsárlás dacára az iparművészetek összes ágaiban teret hódít, mindinkább terjed a gyakorlati grafikában is. Művészek által tervezett, litográfia vagy maratás útján sokszorosított plakátok, könyvborítékok, címkék stb. képviselik ezt a stílust. Szedés útján előállított nyomtatványoknál ezidőszertint még csak gyenge expresszionista kísérletek tapasztalhatók. Kevés még az olyan rendelők száma, akik nyomtatványaikat ily kivitelben kívánják előállíttatni és kevés az olyan nyomdász, aki ilyen munkákat megfelelően tudna előállítani. A megfelelő betű- és diszitőanyag hiánya is szerephez jut e kérdésnél, ez azonban csak idő kérdése. Foglalkoznunk kell tehát az expresszionizmussal és meg kell kísérelnünk irányelveket adnunk“.

KÜLFÖLD

BERLINI LEVÉL

A Typographische Gesellschaft egyik legutóbbi ülésén a Büxenstein-féle nyomdai műintézet művezetője, Hans Altmayer „A mai szedésmodor és annak kiltásai“ címen tartott előadást. A 80-as és 90-es évek tulzsuított és művészieskedő szedésmodorát „elszenvedtük“ már, — mondta előadó. A mai nyomtatványnak betű és ornament tekintetében egyöntetűnek kell lennie, amely kiviteli módot az egyszerű előkelőség jellemez. Az egyszerűségnek ma is fontos a szerepe, már csak azért is, hogy erő és idő megtakaríttassék. Az ily művészi irány a könyvnyomtatásban érezteti hatását és mint minden újítás, ez is bizonyos zűrzavart okoz, amíg e téren helyes irányítás éreztetni fogja hatását. A görbített sorok alkalmazása nem mindig helyénvaló, a különböző betűkarakterek — kurzív, antikva, fraktur — keverése által sok izléstelenség kerül ki a szedő keze alól. Ilyszerű keverés csak ott volna megengedhető, ahol a különböző betűfajok illenek egymáshoz, vagy pedig a betűfajok egy művész kezétől származnak, úgy, hogy a vonalvezetésben bizonyos rokonság található. Meggyőződése, hogy a mai bizonytalanság lehiggadása után az expresszionizmus a könyvnyomdai munkákon hatásosan lesz alkalmazható.

Majd az Offset-nyomással foglalkozott előadó, amely nyomtatási eljárás úgy Amerikában, mint Angliában

nagyon elterjedt, Németországban való elterjedését azonban a háború akadályozta meg. Az egyenetlés a könyvnyomdai eljárás alapján történik. Az előmunkálatok különben is nagyon hosszadalmasak, mindazonáltal gazdaságos az eljárás használata, mert előnye abban rejlik, hogy egy eredetiről csupán több átnyomatot kell készíteni, ha egyszerre több példányt kívánunk előállítani. A kemigrafusok által készített klisé át lehet vinni az Offset-nyomásra alkalmasan, mely esetben a színrebonatást a művész közvetlenül a körbe viheti, mely eljárást pl. a „Kladderadatsch“ című élelclap is használja. Természetes, hogy ezáltal a klisé kárt nem szenved. A termelési lehetőség fokozódása után az Offset-eljárásnak feltétlenül széleskörű elterjedésre van kilátása. W. A.

KORREKTURA

AZ IKERSZAVAK HELYESÍRÁSA (HOZZÁSZÓLÁS)

A „Magyar Grafika“ múlt évi szeptemberi számában „Az ikerszavak helyesírása“ cím alatt felsorolt ikerszavak közé közé soroltatott a „nap nap után“ is. Szerintem ez nem helyes és én gyakorlatomban hosszú évek óta három külön álló szóba veszem, mert „nap nap után“ ugyanazt jelenti, mint: napról napra“. De a kötőjel itt zavaró is, sérti a szemet, mert míg az igazi ikerszavak éppen azáltal lettek ilyenekké, mert összekötésük által már van mondva valami, a „nap-nap“-pal azonban még nincs, az „után“ vagy „mellett“ szó járuléka nélkül, ami

MINDENNEMŰ
NYOMÓ, IRÓ- ÉS CSOMAGOLÓ

PAPIROST

SZÁLLIT RAKTÁRRÓL A

FREUND-BARÁT-FÉLE
GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS
PAPIRNAGYKERESKEDÉS

BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4

TELEFON 82-35

SÜRGÖNYCÍM: FEBARÁT BUDAPEST

pedig nem ragad hozzájuk ikerként. Tehát: a „nap nap után (v. mellett)“ nem ikerszó és így pl. az év év után (v. mellett), szekrény szekrény után (v. mellett), gép gép után (v. mellett) stb. analógiájára, három szóba veendő.

R. J.

A MÁSSALHANGZÓTORLÓDÁSOK

elkerülésének ürügye alatt még ma is szokásban van bizonyos szavaknak a megcsontítása. Akik a helyesírásban is helyet engednek az észszerűségnek, bizonyára nehezen barátoknak meg olyan szokással, mint például a „fönn“ szónak a különböző használata. Eszerint „fönnálló“ két n-nel irandó, de viszont: nem „fönntartott“, hanem „föntartott“. Mindez pedig csak azért, hogy ne kerüljön egymás mellé három mássalhangzó! Eltekintve attól, hogy ennek a copinak semmi nyelvtani értelme sincsen, azonkívül még a legnagyobb és nyelvtanilag teljesen tarthatatlan következetlenségekre is alkalmosságot nyújt. Mert ha a „föntartott“ helyes egy n-nel, akkor annak is helyesnek kell lennie, hogy „bentartott“, „lentartott“ vagy „küntartott“. Itt azonban a mássalhangzótörklődést senki sem akarja észrevenni. Az iskolai helyesírás már kiküszöbölte ezt a logikátlanságot, de az „egyénieskedők“ még mindig érdekesek akarnak lenni azzal, — hogy konzervatívák maradnak.

FELJEGYZÉSEK

DARVAS ADOLF,

a Franklin-Társulat Rt. igazgatója életének 64. évében folyó évi március hó 6-án meghalt. A magyar nyomdásztársadalom közismert egyénei közé tartozott, aki tevékenységével mindenkor magára vonta az érdeklődők figyelmét. Társadalmi tevékenysége dacára szeretettel foglalkozott szakmai kérdésekkel, amihez értett is, mert a legjobb nyomdászaink közé tartozott. Szívesen vette kezébe a tollat, amikor arról volt szó, hogy fiatal évelben még zsenge szakirodalmunkat tudásával gyarapítsa, amit későbbi évelben is mindenkor szívesen megtett. Bizonyítják ezt a „Grafikai Szemle“ és a „Magyar Nyomdászat“ régi évfolyamai. Ezekben a kötetekben nevével gyakran találkozunk alapos készütséggel megírt közlemények alatt. Néhány hónappal ezelőtt még bennünket is felkeresett hozzászólásával, amelyet azonban

szűk terjedelmünk miatt nem közölhattünk. Élete szolgáljon buzdításul szakmáját szerető nyomdászoknak!

A GRAFIKAI REKLÁM MŰVÉSZETÉRŐL

dr. Radványi László, „Az Üzlet“ szerkesztője március 29-én a Grafikai Főnökök Társaságában vetített képes előadást tartott, amelyet legközelebbi számunkban kivonatossan ismertetünk.

AZ UTOLSÓ KÉT ÉV KÖNYVTERMELÉSE

A szerzői jog védelmére alakult nemzetközi bizottság jelentése szerint 1919-ben Németországban 26,200, Franciaországban 5361, Angliában 8600, az Egyesült-Államokban ugyancsak 8600, Dániában 4486, Hollandiában 3740, Svájcban pedig 1626 mű jelent meg. Németország egymaga 1913-ban 35,000 munkát termelt, a többi állam összes könyvtermelése 1919-ben másfélszerrel kevesebb a németek utolsó békeévbéli termelésénél. 1920-ban Angliában 11,004 mű jelent meg, ezek közül 8738 első kiadás. Ennek a tekintélyes tömegnek mintegy 15%-a (1236 mű) verskötet, dráma, regény és novella. 1920-ban 87-tel kevesebb vallásos mű jelent meg, mint a megelőző évben. Ugyancsak kisebb a pedagógiai és mezőgazdasági munkák száma. A többi téren gyarapodás mutatkozott és pedig regény és novella 887, utleírás 225, ijtusági mű 256, tudományos munka 163, történelmi 103 és jogtudományi munka 102 kötetrel több jelent meg, mint 1919-ben.

KÉT HELYEN MEGJELENT NAPILAP

Érdekes epizódját örökítjük meg e helyen a világháborúnak az utókor számára akkor, mikor a Nagyszébenben megjelent „Siebenbürgisch-Deutsches Tagblatt“ odisszeját adjuk közre, 1916 szeptemberében, mikor a románok Erdélybe betörve, azt megtámadták, Nagyszében erősen ellenállt az oláhok ostromának és ennek következtében, aki csak tudott, elmenekült az ostromlott városból a szűkebb Magyarország felé. Így tett a fenti lap szerkesztője: Paschek József is, aki egyenesen Budapestre telepedett meg és itt jelentette meg tovább a „Siebenbürgisch-Deutsches Tagblatt“-ot. A Nagyszébenben maradt nyomda és szerkesztőség azonban, bár sokat szenvedett a román ostromtól, mégis tovább folytatta munkáját és az ostrom alatt is folyton megjelent. Így történt aztán meg az, hogy a szerkesztő és szerkesztőség kölcsönös tudta nélkül egy és ugyanaz a lap két helyen jelent meg. Az egyik Magyarországon, Budapesten, a másik Nagyszébenben, egy Magyarországtól elrablandó városban. A Budapesten megjelent lapot Paschek szerkesztő 1917 elejéig jelentette meg, amikor aztán a románokat Erdélyből kiűzték, Paschek visszament hazájába, ahol megtudta lapjának dupla kiadását is.

AZ ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE RT.

mérlege az 1920. évről 1.000.000 K részvénytőke mellett 39.462 K nyereséggel zárult, amiből 35.000 K-t a rendes tartalékalap gyarapítására fordított, a fennmaradó összeget pedig az új számlára vezetett. A gyár és felszerelése 1.269.472 K-val vétetett mérlegbe, ezzel szemben az árukészlet — a kivétel lehetetlen volta miatt — 4.711.257 K. Az igazgatóság jelentése szerint az elmúlt év üzletmenete még mindig az abnormis viszonyok ked-

VIDÉKRE IS

SZÁLLIT NYOMDAI

PAPIROST

MINDENFÉLE MINŐSÉGBEN

HAAS SÁNDOR

BUDAPEST IX. MÁTYÁS-UTCA

9. SZÁM

vezetőn hatása alatt állott, amely nehézségek iöként abban nyilvánultak, hogy új gyártmányainak elhelyezé-
sével kizárólag Csonka-Magyarországra volt utalva, mert
az illetékes hatóság az áruk kivitele elé leküzdhetetlen
akadályokat gördített. Hogy az üzletév ennek dacára
nyereséggel zárult, ez annak tulajdonítható, hogy pén-
zünk értékének hanyatlásával párhuzamosan a nyers-
anyag és készárúkészlet értéke emelkedett s így a ki-
mutatott nyereség tulajdonképpen nem egyéb, mint a
számadatokon alapuló konjunkturális eredmény.

A LEGELSŐ ILLUSZTRÁLT ÉS NAPONKINT MEGJELENŐ LAP

Amerikában, San-Franciscóban jelent meg 1863-ban; ez
irodalmi esemény akkor nagy feltűnést keltett nemcsak
nyomdász-körökben, hanem a nagyközönség között is,
mert arra gondolni sem mertek, hogy a nyomott szöveg
között képeket is lehessen elhelyezni és azt nyomás
útján sokszorosítani is. A képek cinkografiai uton ké-
szültek, a mi szintén újdonság volt akkor.

LAPUNK JELEN SZÁMÁNAK MELLÉKLETEIN

kizárólag Divéky József grafikus művész munkáit mutat-
juk be. Ezt a nagy anyagot a gyomai Kner-nyomda és
a békéscsabai Tevan-nyomda állította elő, olyan pompás
kivitelben, mely mindkét műintézet vezetőinek és alkalmazottainak legnagyobb dicséretére válik. E mellékletek
egyébként beszédesen dokumentálják mindkét nyomda-
cég főnökeinek céltudatos törekvését az üzemből ki-
kerülő sajtótermékek nivós és kifogástalan előállítására
és áldozatkészségét, amellyel a magyar nyomdaipar
fejlesztését szolgálják. — Az egyes mellékleteken fel
van tüntetve a készítőik és szállítók neve, ezt nem ismét-
ljük, azonban félreértések elkerülése céljából megem-
lítjük, hogy Divéky Józsefnek Jászay-Horváth Elemér:
„Színek, szavak“ című könyvéhez készült címlapján elő-
forduló ovális Kner-féle kiadói szignum Kozma Lajos
munkája.

K R I T I K A

SZENTESI LAPOK HIRDETÉSEI

A Szentési Hírlap és a Szentési Kiszgazda című
lapokat kaptuk azzal a kéréssel, állapítsuk meg, hogy
a kettő közül, „melyik lap hirdetéseinek technikai
kivitele jobb?“ — A Szentési Hírlap hirdetéseinek sze-
dése modernebb, gyakorlatiasabb s mert a felhasznált
betűk tekintetében nagyobb az egyöntetűségekre való
törekvés: szebb is. Nem rosszak a Szentési Kiszgazda
hirdetései sem; jó sorok képezik itt is a szedés erőssé-
gét, de összhatásuk (az egész oldalt tekintve), nem olyan
egységes és egyöntetű, mint az előbb említett lapé.
A jobb hatást a „Hírlap“-nak biztosítja az a körülmény
is, hogy hirdetéseinél többnyire vonalkeretet használ-
tak, míg a „Kiszgazda“-nál a sűrűn alkalmazott 6—18
pontos vastag rajzu keretek tulságosan nyugtalaná
teszik az oldal összhatását. Egyébként azonban meg-
állapítható, hogy vidéki napilapok között keveset isme-
rünk olyat, amelynek hirdetéseire annyi gondot fordí-

TELEFONSZÁM 82-35

FESTÉKLEN

KŐ- ÉS
KÖNYVNYOMDÁK
RÉSZERE

RAKTÁRRÓL AZONNAL SZÁLLIT

GEBR. SCHMIDT

G. M. B. H.

FRANKFURTAM. ÉS BERLIN

FESTÉKGYÁRÁNAK

MAGYARORSZÁGI

VEZÉRKÉPVISELETE,

A

FREUND- BARÁT-FÉLE

GRAFIKAI SZAKÜZLET

ÉS

PAPIRNAGYKERESKEDÉS

BUDAPEST V,
ORSZÁGHÁZ-TÉR

4

MINDENEMŰ
KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI
ÜZEMI ÉS BERENDEZÉSI
CIKKEK RAKTÁRA

tanának, mint Szentesen a fenti két lapnál. Nagy kár, hogy a legtöbb lapszám vékony barna papírra van nyomva, minek következtében a nyomás a másik oldalra is „átüt” s olvashatatlaná teszi a szöveget.

T R É F A

EGY KIS
HÁBORUS USZITÁS

Az eszmék sokkalta bővebben keletkeznek, mint amiként terjednek.

Bér Dezső barátom a háboru harmadik esztendejében ürge írálja egy ügyes produktumát akarta piacra hozni. Tíz karrikaturát az entente vezetőfőfiaiáról: „A mi ellenségeink” címmel.

Nem ment azonban a dolog semmiképp, mert hogy akkor már a még most is vígan prosperáló cenzura volt az ur eleveneken és holtakon.

Beküldte hozzám rajzait reprodukálásra és forgalombahozatalra, mint szenzációs levelező-lapokat. De az én feladatomban lett volna azoknak a cenzura Charon-hajóján való átjuttatása is.

Budapesten — Wilson kivételével — talán ment volna a dolog, de persze mit ért volna a márkát sápért nyújtó Nikita, a kancsukás Nikolajevics, s tetves hermelinpalástos Petár, a zsebelő D'Annunzio, a békeangyal madzagos-aureolás Wilson nélkül.

Fogtam a rajzokat és felszaladtam velük Bécsbe.

A Bezirksamtban előadtam jövelelem okát.

Egy öreg bácsi végignézte a tíz rajzot, amelynek címét átkereszteltem „A mi jóbarátaink”-ra és szépen kétfelé osztotta az illusztrációkat.

Petárt, Nikitát, D'Annunziót, Viktor Emánuelét és Nikoláj Nikolajevicsét a kezembe nyomta ezen szavakkal:

— Die können Sie gerne haben!

Ellenben György angol királyhoz, Poincaréhoz, Greyhez, II. Miklóshoz és Wilsonhoz nem szabad hozzászólni sem, nem hogy kikarrikírozni.

— Kihez lehet ezen szentenciát megfélebbezni? — kérdezém az öreg bácsitól.

— A főügyészhez.

— Hát vezessen elé.

A főügyész roppantul kikelt az eszme ellen, akkor, amikor — szerinte — borotvaélre volt állítva az európai egyensúly.

— Méltóságos uram! Figyelemmel kísérel, hogy miként perszifalják az entente-lapok a mi dicső császárunkat, királyunkat? Látta, miként állítja be a Pasquino, Rire, stb. Ferenc Józsefet és Vilmos császárt? S ne feledje, hogy mi nem vagyunk olyan rossz viszonyban Angolországgal, mint Németország s tehát nekünk több szabad. De főként nem lenne szégyene Ausztriának, ha megtagadná egy ilyen tréfás politikai célzatu, háborus terméknek a közreadását és terjesztését Ausztriában, akkor, amikor a kisdéd Magyarországon cenzora nem csinált skrupulust belőle?

— Was? Önöknél engedélyezték?

— Hogyne!

Pár perc mulva hoztam haza a cenzurán átértesztett

karrikaturákat és jelentkeztem főügyészségünkön, felmutatván a bécsi szabadságot. S menten rányomták ott mind a tízre a „Közölhető. Sajtóbizottság” tenyéryni bélyegzőt.

És bizony nem ezért tehenkedett ránk az amerikai haderő és nem ezért rikoltotta a világba Wilson hazug 14 pontját, amelyet az isteni gondviselés úgy honorált, hogy egyformán koldulunk rá szegény megverték és dicső győztesek.

KNER IZIDOR

PÁLYÁZATOK

A FUCHS DÁVID-CÉG PÁLYÁZATÁNAK

eldöntéséről lapunk múlt számában már megemlékeztünk s egyben jeleztük, hogy a díjnyertes pályaműveket a bírálati jelentéssel együtt lapunk e haví számában fogjuk közölni. Ezt a tervünket nem valósíthattuk meg, mert az I. díjjal kitüntetett levélfej precízebb kidolgozást igényelt és főként, mert a Fuchs-cég a nyomáshoz szükséges dúcokat fába metszetti. Ez természetesen hosszabb időt vesz igénybe, úgy, hogy a díjazott pályamunkák bemutatását a jövő számra kellett hagynunk, amikor a bírálati jelentést is közöljük.

1921 március 25-én.

Kiadó Bíró Miklós, Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs Gondos Ignác és Kun Mihály. Nyomatja Bíró Miklós nyomdai műintézete, IX., Ráday-utca 26.

GROSZ
ÉS KALLÓS

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29
TELEFON 49-31

KÉPVISELETEK:

JULIUS KLINKHARDT, LEIPZIG
BETÜÖNTÖDE ÉS RÉZLÉNIAGYÁR

SÄCHSISCHE
KARTONAGEN MASCHINEN AG.

CHR. HOSTMANN-STEINBERG
FESTÉKGYÁR, CELLE-HANNOVER

BLEICHEREI, FÄRBEREI UND
APPRETURANSTALT AG., STUTTGART

PAPIRGYÁRI RAKTÁR

KÖ. ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKEK,
BRONZOK, MÄSERLEMEZEK ÉS
MINDENFÉLE NYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI
CIKKEK ÁLLANDÓ RAKTÁRA